

Έντυπο Προσωρινό Υλικό στα Θρησκευτικά Β' Λυκείου

Θρησκεία και Κοινωνία

Τόμος 3ος

Έντυπο Προσωρινό Υλικό στα Θρησκευτικά Β' Λυκείου Θρησκεία και Κοινωνία

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της Επιτροπής Εμπει-
ρογνωμόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμι-
ας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον
Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) - Νέο
Πρόγραμμα Σπουδών. Το παρόν υλι-
κό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρό-
γραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκ-
παιδευτικού.**

Στη σύνταξη και επιμέλεια του έντυπου προσωρινού υλικού για τα Θρησκευτικά Β΄ Λυκείου συνεργάστηκαν τα μέλη της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων Λυκείου. Η παρούσα έκδοση στηρίζεται στην εργασία της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων, που έχει ήδη αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του ΙΕΠ. Για το νέο υλικό που περιλαμβάνεται στην παρούσα έκδοση και για την επιμέλεια του υπάρχοντος συνεργάστηκαν με την Εύη Βουλγαράκη, μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων, οι παρακάτω θεολόγοι εκπαιδευτικοί:

Σουλτάνα Γκαργκάνα
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Έφη Ψαρογιώργου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Επιμέλεια | Σχεδιασμός και μορφοποίηση φακέλου | Τεχνική επεξεργασία φωτογραφιών:

Εύη Βουλγαράκη, Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Γεώργιος Στριλιγκάς, Σχολικός Σύμβουλος Θεολόγων

Εικόνα Εξωφύλλου και Οπισθοφύλλου: Γραφιστική σύνθεση που περιλαμβάνει λεπτομέρεια του έργου της Ολυμπιάδος Κελαϊδή, Η Κιβωτός του Νώε.

Στο βιβλίο οι μεταφράσεις των κειμένων της Αγίας Γραφής είναι της Βιβλικής Εταιρίας. Η μετάφραση του Κορανίου στα ελληνικά, όπου δεν σημειώνεται διαφορετικά, είναι της έκδοσης του βασιλιά Φαντχ μπιν Αμπντουλαζίζ αλ Σαούντ, Μεδίνα.

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**ΕΝΤΥΠΟ ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΥΛΙΚΟ ΣΤΑ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Θρησκεία και Κοινωνία

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

ΑΘΗΝΑ

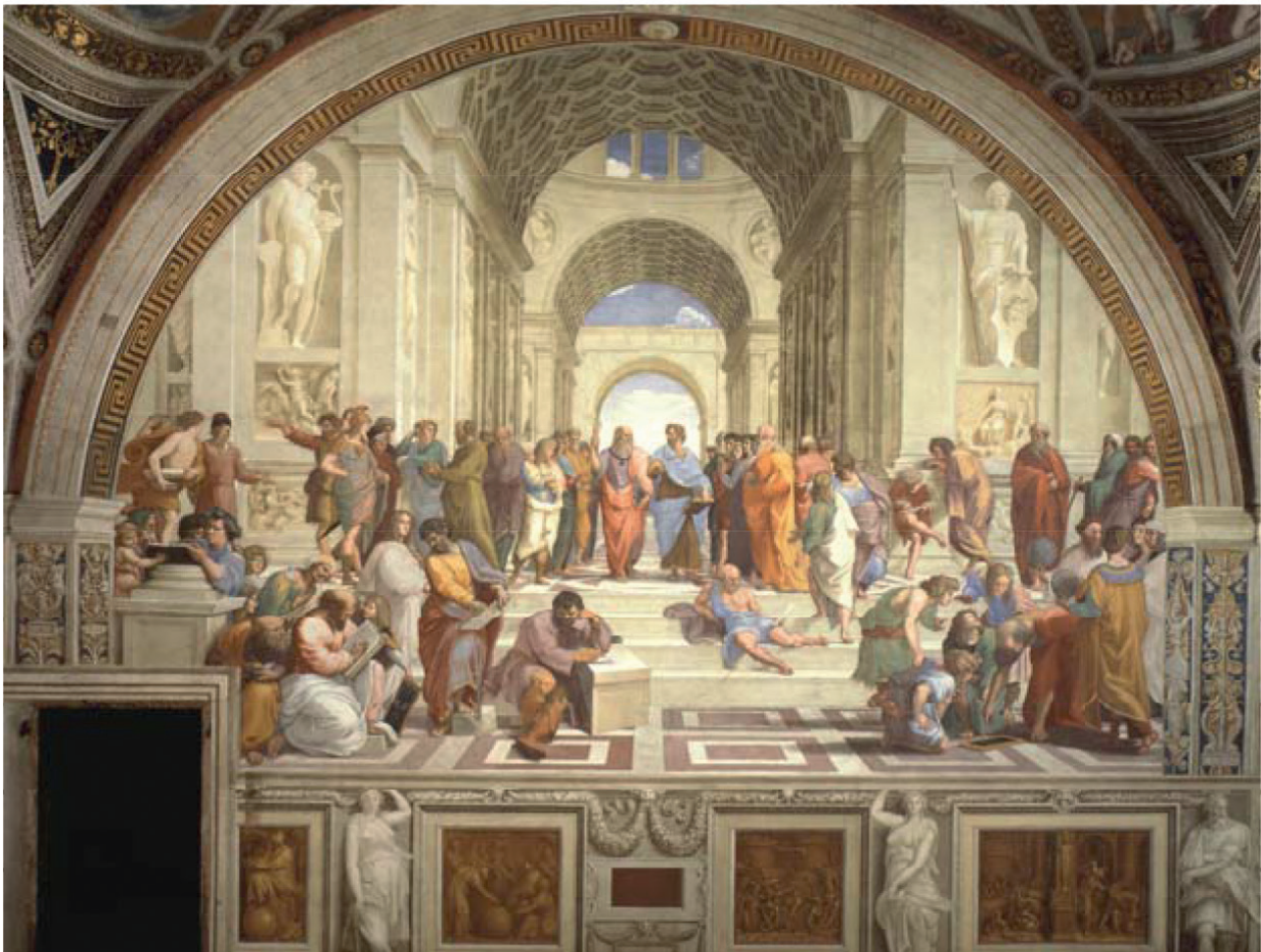

**π. Σταμάτης Σκλήρης, Συνάντηση
στο Βυθό, 2001. Ακρυλικό σε χαρτό-
νι. Διαστάσεις 30 x 40 εκ.**

3.1. ΠΟΛΙΤΗΣ

Στοιχεία που συνθέτουν την έννοια του πολίτη

Ραφαήλ (Raffaello Sanzio ή Santi),
«Η Σχολή των Αθηνών», 1510-11. Φρέ-
σκο. Stanza della Segnatura,
Βατικανό.

Ο ρόλος του πιστού ως πολίτη και της θρησκείας στον δημόσιο χώρο

Η Εκκλησία στον δημόσιο χώρο

Είναι γνωστό ότι η Εκκλησία ως κοινότητα αντλεί την ταυτότητά της από την ερχόμενη Βασιλεία. Πρόκειται για μια πρόταση που αναδεικνύει δύο εξέχοντα γνωρίσματα της προσωπικής και συλλογικής εκκλησιαστικής υπάρξεως. Σύμφωνα με ένα αρχαίο λατινικό ρητό «ένας χριστιανός σημαίνει κανένας χριστιανός». Το ρητό αυτό επιθυμεί να υποδηλώσει τον κοινωνικό-σωματειακό χαρακτήρα της χριστιανικής πίστης, η οποία στέκεται στον αντίποδα κάθε ατομοκεντρικής, εγωστικής και συχνά ψυχοπαθολογικής ιδιωτικοποίησης της θρησκευτικότητας. Η Εκκλησία αποτελεί έναν

οργανισμό που θεμελιώνεται στο μοντέλο της κενωτικής και θυσιαστικής ζωής του Ιδρυτή και Κυρίου της Ιησού Χριστού και αποτελεί Εκκλησία στον βαθμό που συγκροτείται ως κοινότητα προσώπων στο κοινό ευχαριστιακό δείπνο, όπου υπερβαίνονται κάθε είδους αποκλεισμοί που βασίζονται σε φυλετικά, κοινωνικά κ.ά. κριτήρια. Επομένως η Εκκλησία όχι μόνο δεν μπορεί να αντιτίθεται στον δημόσιο χώρο, φοβούμενη τάχατες την ισότιμη αναμέτρηση με τις όποιες άλλες κοσμοθεωρίες, αλλά αντίθετα σε ορισμένο βαθμό λειτουργεί στον πυρήνα της με τη λογική του δημοσίου χώρου, καθώς κάθε μέλος της διαθέτει παρηρησία απέναντι στους ισότιμους αδελφούς του αλλά και έναντι του Θεού και το μοναδικό κριτήριο για την ύπαρξή της είναι η αμοιβαιότητα,

η αγάπη, η συγχωρητικότητα και η ελευθερία μεταξύ τους».

Ιγνάτιος, Μητροπολίτης Δημητριάδος, Θρησκευτικότητα και θρησκευτικά σύμβολα στον δημόσιο χώρο, Εισήγηση στο Συνέδριο "Εκκλησία και Αριστερά", Θεσσαλονίκη, 22-23/1/2013

Θρησκεία και Πολιτική

«Κάθε θρησκεία λοιπόν στην προσπάθειά της να υπηρετήσει τις αξίες που κηρύττει μπορεί να εκφράζεται και πολιτικά, αν και όχι αναγκαίως μέσω πολιτικού σχήματος. Η πολιτική όμως σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να αγνοεί την ύπαρξη και τη δυναμική της θρησκείας, ούτε

ασφαλώς και να την υποτάσσει».

Κονιδάρης, Ι., «Θρησκεία και πολιτική». Εφημερίδα το Βήμα, 01/02/1998

Θρησκείες και Διεθνής Πολιτική

«Η ρήση του σπουδαίου Ελβετού καθολικού ιερέα, θεολόγου και συγγραφέα Hans Küng, βασικού εκφραστή του πώς η οικουμενική θεολογία μπορεί να μετασχηματιστεί σε θεολογία των θρησκειών, ότι δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη μεταξύ των εθνών χωρίς ειρήνη μεταξύ των θρησκειών και ότι συνακόλουθα δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη μεταξύ των θρησκειών χωρίς το διάλογο μεταξύ των θρησκειών, δεν σηματοδοτεί μόνο τις βαθύτερες οντολογικές εντάσεις της σχέσης πολιτικής και θρησκείας, αλλά προτάσσει πια

ευθαρσώς τη σημασία του διαθρησκειακού διαλόγου (interreligious dialogue) στην ήπια παγίωση της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης, χωρίς δηλαδή ηγεμονικούς πολέμους, με άξονα ένα κοινό παγκόσμιο ήθος.

Ο διαθρησκειακός διάλογος ως εργαλείο της διεθνούς πολιτικής αναδεικνύει αν μη τι άλλο τη σημασία της θρησκευτικής διπλωματίας (religious diplomacy) στις διεθνείς σχέσεις, ή το ρόλο που μπορεί να παίξει η ίδια η θρησκευτική κοινότητα όχι ως πηγή έντασης και σύγκρουσης, όπως στην περίπτωση του ακραίου και ριζοσπαστικού θρησκευτικού φονταμενταλισμού, αλλά ως πηγή συνεργασίας, ειρήνης και ασφάλειας σε παγκόσμια κλίμακα, ικανοποιώντας έτσι τη βασική

**συνθήκη μετατροπής της οικου-
μενικής θεολογίας σε θεολογία των
θρησκειών. Αυτό συνεπάγεται εξ
ορισμού τη γενναία αναθεώρηση
της σχέσης θρησκείας και διεθνούς
πολιτικής και την ενίσχυση σε δια-
κρατικό και διεθνικό επίπεδο των
ήδη υπαρχουσών θεσμικών κανα-
λιών επικοινωνίας ανάμεσα τουλά-
χιστον στις παγκόσμιες θρησκείες».**

**Μακρής, Σ., Θρησκεία και Διεθνής
Πολιτική [Κεφάλαιο Συγγράμματος].
Στο Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη,
Σ., Πολιτιστική διπλωματία, Σύνδε-
σμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βι-
βλιοθηκών, Αθήνα, 2015, σελ. 179-
180.**

Χριστιανικές αρχές και αξίες σχετικά με την εξουσία

Η Αγία Γραφή για την εξουσία

Όλους να τους τιμάτε· να αγαπάτε τους αδερφούς σας χριστιανούς· να σέβεστε τον Θεό· να τιμάτε τον αυτοκράτορα.

Α΄ Πετρ 2, 17

¹Σας παρακαλώ πρώτα απ' όλα να κάνετε δεήσεις, προσευχές, παρακλήσεις, ευχαριστίες για όλους τους ανθρώπους, ²για τους κυβερνήτες και για όλους εκείνους που ασκούν την εξουσία, ώστε να ζούμε ήρεμα και ειρηνικά με ευσέβεια κι ευπρέπεια από κάθε άποψη.

Α΄ Τιμοθ 2, 1-2

42 Τους κάλεσε τότε ο Ιησούς και τους λέει: «Ξέρετε ότι αυτοί που θεωρούνται ηγέτες των εθνών ασκούν απόλυτη εξουσία πάνω τους, και οι άρχοντές τους τα καταδυναστεύουν. **43** Σ' εσάς όμως δεν πρέπει να συμβαίνει αυτό, αλλά όποιος θέλει να γίνει μεγάλος ανάμεσά σας πρέπει να γίνει υπηρέτης σας. **44** και όποιος από σας θέλει να είναι πρώτος πρέπει να γίνει δούλος όλων. **45** Γιατί και ο Υιός του Ανθρώπου δεν ήρθε για να τον υπηρετήσουν, αλλά για να υπηρετήσει και να προσφέρει τη ζωή του λύτρο για όλους».

Μκ 10, 42-45

15 Τότε πήγαν οι Φαρισαίοι κι έκαναν σύσκεψη πώς να τον παγιδέψουν με ερωτήσεις. **16** Έστειλαν, λοιπόν, τους μαθητές τους μαζί με τους Ηρωδιανούς και του είπαν:

«Διδάσκαλε, ξέρουμε πως λες την αλήθεια και διδάσκεις αληθινά το θέλημα του Θεού, και δε φοβάσαι κανέναν γιατί δεν υπολογίζεις σε πρόσωπα. ¹⁷Πες μας, λοιπόν, τι γνώμη έχεις; Επιτρέπεται να πληρώνουμε φόρο στον αυτοκράτορα ή όχι;». ¹⁸Ο Ιησούς κατάλαβε την πονηριά τους και τους είπε: «Γιατί προσπαθείτε να με παγιδέψετε, υποκριτές; ¹⁹Δείξτε μου το νόμισμα που πληρώνουμε για φόρο». Εκείνοι του έφεραν ένα δηνάριο. ²⁰«Ποιανού είναι αυτή η εικόνα και η επιγραφή;» τους ρωτάει. ²¹«Του αυτοκράτορα», του απαντούν. «Δώστε, λοιπόν», τους λέει, «στον αυτοκράτορα ό,τι ανήκει στον αυτοκράτορα, και στον Θεό ό,τι ανήκει στον Θεό». ²²Όταν το άκουσαν αυτό έμειναν κατάπληκτοι και τον άφησαν κι έφυγαν.

Μτ 22, 15-22

10 Λέει τότε σ' αυτόν ο Πιλάτος: «Σ' εμένα δε μιλάς; Δεν ξέρεις ότι έχω εξουσία να σε απολύσω και έχω εξουσία να σε σταυρώσω;». **11** Του αποκρίθηκε ο Ιησούς: «Δε θα είχες εξουσία κατεπάνω μου καμιά, αν δε σου ήταν δοσμένο από επάνω. Γι' αυτό εκείνος που με παράδωσε σ' εσένα έχει μεγαλύτερη αμαρτία».

Ιω 19, 10-11

Αριστερά: Η μαστίγωσις. Μονή Αγ. Νικολάου-Μετέωρα.

Δεξιά: Θεοφάνης ο Κρης, Η απόνιψις του Πιλάτου.

8Κάποτε τα δέντρα πήγαν να διαλέξουν ποιον θα χρίσουν βασιλιά τους. Είπαν στην ελιά: “έλα να γίνεις βασιλιάς μας”. **9**Αλλά η ελιά τούς αποκρίθηκε: “ν’ αφήσω εγώ το λάδι που παράγω, που μ’ αυτό τιμούν θεούς κι ανθρώπους για να κυβερνήσω τα δέντρα;”. **10**Τότε τα δέντρα είπαν στη συκιά: “έλα εσύ να γίνεις βασιλιάς μας”. **11**Μα κι η συκιά τούς αποκρίθηκε: “ν’ αφήσω εγώ τους ωραίους και γλυκούς καρπούς που κάνω, για να κυβερνήσω τα δέντρα;”. **12**Τότε τα δέντρα είπαν στο αμπέλι: “έλα εσύ να γίνεις βασιλιάς μας”. **13**Μα και το αμπέλι τούς αποκρίθηκε: “ν’ αφήσω εγώ το κρασί που βγάζω, που το χαίρονται θεοί και άνθρωποι, για να κυβερνήσω τα δέντρα;”.

14Τότε τα δέντρα είπαν στην αγκαθιά: “έλα εσύ να γίνεις βασιλιάς

μας”. ¹⁵Και η αγκαθιά τούς αποκρίθηκε: “αν θέλετε στ’ αλήθεια να με χρίσετε βασιλιά σας, ελάτε να κρυφτείτε στη σκιά μου· αν δεν έρθετε, φωτιά θα βγει από τ’ αγκάθια μου και θα κατακάψει τους κέδρους του Λιβάνου”.

Κριτές 9, 8-15

Ο Χριστός πλένει τα πόδια των μαθητών

⁴Σηκώνεται, λοιπόν, από το τραπέζι που δειπνούσαν, βγάζει το ιμάτιό του, παίρνει μια πετσέτα και τη ζώνεται· ⁵έπειτα βάζει νερό στη λεκάνη κι αρχίζει να πλένει τα πόδια των μαθητών και να τα σκουπίζει με την πετσέτα που είχε ζωστεί.
⁶Φτάνει λοιπόν και στο Σίμωνα Πέτρο· αυτός του λέει: «Εσύ, Κύριε,

θα μου πλύνεις τα πόδια;». ⁷«Αυτό που κάνω εγώ», του αποκρίθηκε ο Ιησούς, «εσύ δεν το καταλαβαίνεις τώρα· θα το καταλάβεις όμως αργότερα». ⁸Του λέει ο Πέτρος: «Ποτέ δε θα σ' αφήσω να μου πλύνεις τα πόδια». «Αν δεν σε πλύνω», του αποκρίθηκε ο Ιησούς, «δεν έχεις θέση κοντά μου». ⁹Του λέει τότε ο Σίμων Πέτρος: «Αν είναι έτσι, Κύριε, όχι μόνο τα πόδια να μου πλύνεις αλλά και τα χέρια και το κεφάλι». [...]

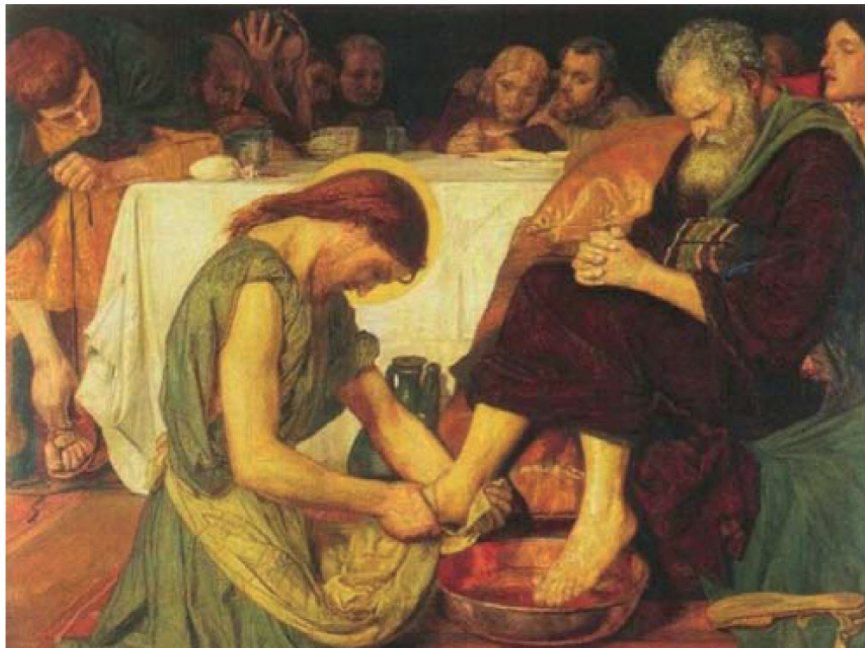
¹²Όταν τους έπλυνε τα πόδια, φόρεσε το ιμάτιό του, πήρε πάλι τη θέση του στο τραπέζι και τους είπε: «Καταλαβαίνετε τι έκανα σ' εσάς; ¹³Εσείς με φωνάζετε “Διδάσκαλε” και “Κύριε”, και σωστά το λέτε, γιατί είμαι. ¹⁴Αν, λοιπόν, εγώ ο Κύριος κι ο Διδάσκαλος σας έπλυνα τα πόδια, έχετε κι εσείς την υποχρέωση να πλένετε ο ένας τα πόδια του άλλου.

15Σας έδωσα το παράδειγμα, για να κάνετε κι εσείς όπως έκανα εγώ. **16**Η αλήθεια είναι πως δεν υπάρχει δούλος ανώτερος από τον κύριό του, ούτε απεσταλμένος ανώτερος από κείνον που τον έστειλε. **17**Εάν τα μάθατε αυτά, θα είστε μακάριοι αν τα εφαρμόζετε κιόλας».

Ιω. 13, 4-9 και 12-17.

Sieger Koder, Ο Ιησούς πλένει τα πόδια του Πέτρου.

Ford Madox Brown, Ο Χριστός πλένει τα πόδια του Πέτρου, 1851-1856. Πινακοθήκη Tate Britain. Λονδίνο.

**Ντούτσιο ντι Μπουονινσένια, Ο νι-
πτήρας.**

**Ιερός Νιπτήρας, ψηφιδωτό. Καθεδρι-
κός Monreale, Ιταλία.**

Η ευθύνη και ο αγώνας του χριστιανού ως πολίτη για τη μεταμόρφωση του κόσμου

Η διαδικασία της απελευθέρωσης

Έχοντας πηγάσει από ένα παλιό ιστορικό κίνημα, αυτή η ελπίδα για απελευθέρωση αρχίζει να υιοθετείται από τη χριστιανική κοινότητα ως σημείο των καιρών. Ως πρόσκληση για στράτευση και ερμηνεία. Το μήνυμα της Βίβλου, το οποίο παρουσιάζει το έργο του Χριστού ως μια απελευθέρωση, μας προσφέρει το πλαίσιο αυτής της ερμηνείας. Η θεολογία μοιάζει να απέφυγε για πολύ καιρό να στοχαστεί τον συγκρουσιακό χαρακτήρα της ανθρώπινης ιστορίας, τη διαμάχη μεταξύ ανθρώπων, κοινωνικών ομάδων και χωρών. Ο απόστολος Παύ-

λος μάς θυμίζει όμως διαρκώς τη βαθιά σχέση που έχει η χριστιανική ύπαρξη και κάθε ανθρώπινη ζωή με το Πάσχα: το πέρασμα από τον «παλιό» στον «καινό άνθρωπο», από την αμαρτία στη θεία χάρη, από τη σκλαβιά στην ελευθερία.

Ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσεν· στήκετε οὖν, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε (Γαλ 5, 1), λέει ο απόστολος Παύλος. Πρόκειται για την απελευθέρωση από την αμαρτία, στο βαθμό που αυτή αποτελεί μια εγωιστική εσωστρέφεια. Το να αμαρτάνεις σημαίνει πράγματι ότι αρνείσαι να αγαπήσεις τους άλλους και, κατ' επέκταση, τον ίδιο τον Κύριο. Η αμαρτία, που καταργεί τη φιλία με τον Θεό και τον πλησίον, είναι για τη Βίβλο η υπέρτατη αιτία της φτώχειας, της αδικίας και της

καταπίεσης την οποία βιώνει η ανθρωπότητα. Το να πούμε ότι αποτελεί την υπέρτατη αιτία δεν σημαίνει επ' ουδενί ότι αρνούμαστε τις δομικές αιτίες και τους αντικειμενικούς λόγους αυτών των καταστάσεων. Θέλουμε όμως να τονίσουμε ότι τα πράγματα δεν συμβαίνουν έτσι από τύχη, αλλά ότι πίσω από μια άδικη δομή υπάρχει η προσωπική ή συλλογική ευθύνη για όλα, μια διάθεση απόρριψης του Θεού και των άλλων. Θέλουμε επίσης να θυμίσουμε ότι μια κοινωνική μεταρρύθμιση, όσο ριζοσπαστική και αν είναι, δεν φέρνει αυτομάτως την απάλειψη όλων των κακών.

Gutiérrez, G., Θεολογία της απελευθέρωσης, Μτφρ. Κ. Παλαιολόγος, Επιμ. Θ. Δρίτσας, Άρτος Ζωής, Αθήνα, 2012, σελ. 128-129, 142 και 146-147.

***Σημ. Ο Γκουστάβο Γουτιέρεζ (γεν. το 1928) είναι περουβιανός φιλόσοφος και θεολόγος, ένας από τους σημαντικότερους εκφραστές της Θεολογίας της Απελευθέρωσης. Είναι εξάλλου δομηνικανός μοναχός και ιερέας καθώς και μέλος της Περουβιανής Ακαδημίας της Γλώσσας.**

Λευκό Ρόδο: ΜΝΗΜΗ ΑΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΜΟΡΕΛ

Αλέξανδρος Σμορέλ

Χανς Σολ

Η μνήμη του τιμάται στις 13 Ιουλίου, επέτειο της θανάτωσής του με αποκεφαλισμό. «Λαιμητόμω τελειούται» θα μπορούσε να είναι η διατύπωση, αφού ο Νεομάρτυρας αποκεφαλίσθηκε, καταδικασμένος σε θάνατο για «εσχάτη προδοσία» από το ναζιστικό καθεστώς, σε ηλικία 25 ετών. Πρόκειται για τον Αλε-

ξάντερ Σμορέλ, συνιδρυτή μαζί με τον φίλο του Χανς Σολ, της αντιναζιστικής οργάνωσης «Λευκό Ρόδο», η οποία, με προκηρύξεις που απέστειλε ταχυδρομικά, προσπαθούσε να εξεγείρει τη συνείδηση των Γερμανών κατά του καθεστώτος. Την αγιοκατάταξη πληροφορούμαστε από την επίσημη ιστοσελίδα του Πατριαρχείου Μόσχας (6.2.2012, στα ρωσικά). Ο άγιος εικονίζεται με τη λευκή ιατρική μπλούζα και να κρατά ένα σταυρό μαζί με ένα άσπρο τριαντάφυλλο, σύμβολο του Λευκού Ρόδου και ταυτόχρονα πασχάλιο σύμβολο, σύμβολο της νίκης της ζωής πάνω στο θάνατο.

Το «Λευκό Ρόδο». Η ονομασία προτάθηκε από τον Νεομάρτυρα, εμπνευσμένη από ένα απόσπασμα των «Αδελφών Καραμαζώφ»

του Ντοστογιέφσκυ, του αγαπημένου του συγγραφέα. Είναι η στιγμή που περιγράφεται η επιστροφή του Χριστού στη γη, για να αναστήσει εκ νεκρών ένα κοριτσάκι. «Το κοριτσάκι ανασηκώνεται στο φέρετρο και κοιτάζει τριγύρω, χαμογελώντας με ορθάνοιχτα απορημένα μάτια, κρατώντας ένα μάτσο από άσπρα τριαντάφυλλα, που είχαν βάλει στα χέρια της...». Τότε, ο Μέγας Ιεροεξεταστής αναγνώρισε και συνέλαβε τον Χριστό και ακολούθησε ο περίφημος μονόλογός του... Ο πυρήνας της κίνησης απαρτιζόταν από φοιτητές της ιατρικής σχολής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, οι οποίοι σπούδαζαν, όντας παράλληλα ενταγμένοι στο στράτευμα. Μετά τη μάχη του Στάλινγκραντ, κλιμάκωσαν τη δραστηριότητά τους, μοιράζοντας προκηρύξεις χέρι με χέρι και

αναγράφοντας αντιχιτλερικά συνθήματα στους τοίχους. Για τον λόγο αυτόν, η οργάνωση, που επί μήνες ήταν στο στόχαστρο της Γκεστάπο, μπόρεσε να εξαρθρωθεί στις 18 Φεβρουαρίου του 1943. Τέσσερις ημέρες μετά, με συνοπτικές διαδικασίες, εκτελέστηκαν με αποκεφαλισμό τα αδέλφια Χανς και Σοφία Σολ και ο Κρίστοφ Πρόμπστ, από το «Λαϊκό Δικαστήριο» του διαβόητου Ρόλαντ Φράισλερ.

Ο Αλεξάντερ Σμορέλ είχε την ίδια τύχη στις 13 Ιουλίου της ίδιας χρονιάς, αφού συνελήφθη τον Απρίλιο. Στη δίκη του δεν προσπάθησε να ελαφρύνει τη θέση του. Με παρρησία ομολόγησε ενώπιον του Φράισλερ τις αντιναζιστικές πεποιθήσεις του, προκαλώντας την υστερική αντίδραση του Φράισλερ, που

**ούρλιαζε, αποκαλώντας τον «προ-
δότη».**

Είχε γεννηθεί στη Ρωσία από Γερμανό πατέρα, γιατρό, από χρόνια εγκατεστημένο στη Ρωσία και Ρωσίδα μητέρα. Για τον λόγο αυτόν ήταν βαπτισμένος Χριστιανός Ορθόδοξος. Παρά το γεγονός ότι ο πατέρας του και η μητριά του ήταν ρωμαιοκαθολικοί, ο Αλέξανδρος ανατράφηκε ως Ορθόδοξος. Παρακολούθησε μαθήματα ορθόδοξης κατήχησης, εκκλησιαζόταν τακτικά και τον έβλεπαν συχνά με μια Βίβλο. Όπως φαίνεται και από την αλληλογραφία του, είχε διαβάσει κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας.

Ομολογώντας σθεναρά την Ορθόδοξη πίστη, αντιστάθηκε στο άθεο ναζιστικό καθεστώς και εξώθησε τους στενούς του φίλους και συμφοι-

τητές να κάνουν το ίδιο, ιδρύοντας την κίνηση του «Λευκού Ρόδου» [...].

Το περιεχόμενο των προκηρύξεων του Λευκού Ρόδου, βασικός συντάκτης των οποίων ήταν ο Νεομάρτυρας, μαζί με τον Χανς Σολ, οδηγεί στο ασφαλές συμπέρασμα ότι ο αγώνας δεν ήταν στενά πολιτικός. Στην 4η προκήρυξη, τονίζεται μεταξύ άλλων. «Κάθε λέξη από το στόμα του Χίτλερ είναι ένα ψέμα. Όταν μιλά για ειρήνη, εννοεί τον πόλεμο και όταν κατά τρόπο βλάσφημο χρησιμοποιεί το όνομα του Παντοδύναμου, εννοεί τη δύναμη του κακού, τον εκπεσόντα άγγελο, τον Σατανά. Το στόμα του είναι το δύσσομο στόμιο της Κολάσεως και η ισχύς του εκ βάθρων καταραμένη. Είναι αλήθεια ότι πρέπει να αγωνιστούμε κατά του εθνικοσοσιαλιστικού

τρομοκρατικού κράτους με ορθολογικά μέσα. Όμως, οποιοσδήποτε εξακολουθεί να αμφισβητεί την πραγματικότητα, την ύπαρξη δαιμονικών δυνάμεων, θα έχει αποτύχει σε μεγάλο βαθμό να αντιληφθεί τη μεταφυσική διάσταση αυτού του πολέμου. Πίσω από τα συγκεκριμένα, ορατά περιστατικά, πίσω από όλες τις αντικειμενικές και λογικές διαπιστώσεις, βρίσκουμε το υπέρλογο στοιχείο· Τον αγώνα ενάντια στο δαίμονα, ενάντια στους υπηρέτες του Αντιχρίστου. Παντού και πάντοτε, οι δαίμονες παραμόνευαν στο σκοτάδι, περιμένοντας τη στιγμή που ο άνθρωπος είναι αδύναμος· όταν με τη δική του βούληση εγκαταλείπει τη θέση του στην τάξη της Δημιουργίας, όπως δημιουργήθηκε γι' αυτόν από τον Θεό εν ελευθερία, όταν υποχωρεί στη δύ-

ναμη του κακού και αποχωρίζεται από τις άνωθεν δυνάμεις κι αφού θεληματικά κάνει το πρώτο βήμα, οδηγείται ολοένα στο επόμενο με ραγδαία επιταχυνόμενο ρυθμό. Παντού και σε όλους τους καιρούς της μεγαλύτερης κρίσης, έχουν εμφανισθεί άνθρωποι, προφήτες και άγιοι, που αγαπάνε την ελευθερία τους, κήρυξαν τον Μοναδικό Θεό, και με τη βοήθειά Του οδήγησαν τον λαό στην αντιστροφή της πτωτικής του πορείας. Ο άνθρωπος είναι, βέβαια, ελεύθερος, αλλά χωρίς τον αληθινό Θεό είναι ανυπεράσπιστος ενάντια στο κακό. Είναι σαν καράβι χωρίς πηδάλιο, στο έλεος της θύελλας, σαν μικρό παιδί χωρίς τη μητέρα του, σαν σύννεφο που διαλύεται στον αέρα. Και σε ρωτάω, σα Χριστιανό που αγωνίζεσαι για τη διαφύλαξη του πιο πολύτιμου

θησαυρού σου, μήπως διστάζεις, μήπως ξεπέφτεις στη δολιότητα, τον υπολογισμό και την αναβλητικότητα, με την ελπίδα ότι κάποιος άλλος θα σηκώσει το χέρι για να σε υπερασπίσει; Δεν σου έδωσε ο Θεός τη δύναμη και τη θέληση να αγωνιστείς; Πρέπει να χτυπήσουμε το κακό εκεί που είναι πιο δυνατό, και είναι πιο δυνατό στην εξουσία του Χίτλερ». Οι Γερμανοί γνώριζαν για τα εγκλήματα του Ναζισμού! Στη 2η προκήρυξη καταγγέλλθηκε ο διωγμός των Εβραίων της Πολωνίας και η εξόντωση τουλάχιστον 300.000 από αυτούς, καθώς και ο διωγμός εναντίον των ελίτ της πολωνικής κοινωνίας, με τον εγκλεισμό των πρωτότοκων γιών της πολωνικής αριστοκρατίας σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και των θυγατέρων σε πορνεία των Ες-Ες στη Νορβη-

γία. «Γιατί σας τα λέμε όλα αυτά, αφού τα ξέρετε πολύ καλά, κι αν όχι τα συγκεκριμένα, άλλα, το ίδιο σοβαρά εγκλήματα που διέπραξε αυτή η τρομακτική συμμορία υπανθρώπων;», διερωτάται το φυλλάδιο, που είναι ταυτόχρονα και ντοκουμέντο συνενοχής της πλειοψηφίας και κατάρριψης του όψιμου ισχυρισμού ότι δήθεν δεν γνώριζαν... «Ο κάθε άνθρωπος επιθυμεί να απαλλαγεί από μια τέτοιου είδους ένοχή, και ο καθένας ακολουθεί το δρόμο του με την πιο ήρεμη και ήσυχη συνείδηση. Όμως, δεν μπορεί να απαλλαγεί· είναι ένοχος, ένοχος, ένοχος! Δεν είναι, όμως, αργά, να απαλλαγούμε από αυτή την εξόχως κατακριτέα και υπόλογη για όλες τις πλάνες κυβέρνηση, για να απαλλαγούμε από ακόμη μεγαλύτερη ενοχή». Ποτέ μην ξεχνάτε τον

Θεό!... Άφησε τελευταία παραγγελία του στον πατέρα του και στη μητριά του, στο τελευταίο του γράμμα πριν οδηγηθεί στη λαιμητόμο· «Σήμερα, με τη θέληση του Θεού, η επίγεια ζωή μου θα κλείσει, προκειμένου να μεταβώ σε μια άλλη, που ποτέ δεν θα τελειώσει, όπου όλοι μας θα συναντηθούμε... Δυστυχώς, το χτύπημα αυτό θα είναι πιο σκληρό για σας παρά για μένα, γιατί φεύγω με τη βεβαιότητα ότι υπηρέτησα την αλήθεια. Αυτό με αφήνει με ήσυχη τη συνείδηση, παρά το γεγονός ότι είναι κοντά η ώρα του θανάτου... Σε λίγες ώρες θα είμαι σε μια καλύτερη ζωή, κοντά στη μητέρα μου και δεν θα σας ξεχάσω. Θα παρακαλέσω τον Θεό να σας χαρίζει γαλήνη και ειρήνη. Θα σας περιμένω! Και πάνω απ' όλα, ένα πράγμα φυλάχτε στις καρδιές σας· Ποτέ μη ξεχνάτε

τον Θεό!» Στις 18 Μαΐου 1943 τους έγραφε: «...Πρόσφατα διάβασα κάτι σ' ένα πολύ καλό και με πολλά νοήματα βιβλίο, που ταιριάζει σε όλους εσάς: “Όσο μεγαλύτερη είναι η τραγωδία της ζωής, τόσο πιο δυνατή πρέπει να είναι η πίστη μας, όσο πιο καταδικασμένοι μοιάζουμε, με τόση μεγαλύτερη εμπιστοσύνη πρέπει να αφήνουμε τις ψυχές μας στα χέρια του Θεού Πατέρα”. Έγραφε ο αββάς Θεόδωρος από το Βυζάντιο [Θεόδωρος ο Στουδίτης]: “Για τον λόγο αυτό ευχαρίστησα τον Θεό για τις δοκιμασίες μου, και άφησα τον εαυτό μου εντελώς στις ανεξερεύνητες βουλές της Προνοίας Του...”».

[...] Πνευματικές, λοιπόν, οι αφετηρίες του αγώνα του νεομάρτυρα Αλεξάνδρου και του Λευκού Ρόδου· Η εγκληματική φυσιογνωμία του

ναζισμού συνδέεται αιτιωδώς με τον αντιχριστιανικό και νεοπαγανιστικό του χαρακτήρα. Αποτέλεσμα πειρασμού είναι η παραίτηση από το θείο δώρο της ελευθερίας, που οδηγεί σε όλο και μεγαλύτερη κατάπτωση. Συνενοχή είναι και η ανοχή εκ μέρους των πολιτών στα εγκλήματα εις βάρος του κάθε πλησίον, από μια εξουσία που είναι όχι μόνο τυραννική, αλλά και συμμορία του κοινού ποινικού δικαίου.

«Γιορτάζουμε την ακτινοβόλο μνήμη σου, μιμούμενοι το θάρρος σου, με αντίσταση στις αντίθεες δυνάμεις και εχθρούς».

Από το τροπάριο του Αγίου, ο οποίος πρέπει να φωτίσει και εμάς τους Έλληνες, σε μια εποχή που δεχόμαστε ανάλογους πειρασμούς. Το ψυχικό σθένος, με το οποίο ο νε-

ομάρτυς Αλέξανδρος και οι άλλοι νέοι του Λευκού Ρόδου βρήκαν το θάρρος να καταγγείλουν τις αντίθετες πρακτικές της ίδιας της πατρίδας τους, με τίμημα την ίδια τους τη ζωή, ας μας εμπνέει να αντιστεκόμαστε στην επέλαση των Ελλήνων νεοναζιστών.

Ζερβός, Γ., «Μνήμη Αγίου Αλέξανδρου Σμορέλ», εφημ. Χριστιανική (Πέμπτη, 19 Ιούλιος 2012) στη στήλη «Τα του Καίσαρος».

Από τη δράση του Νίκου

Ψαρουδάκη:

Το πρώτο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας Χριστιανική

Η εφημερίδα αυτή κάνει την εμφάνισή της σε μια εποχή συγχύσεως και δυστυχίας. Πνευματικά και

κοινωνικά, ο σημερινός άνθρωπος υποφέρει. Από το ένα μέρος η αμάθεια, η ημιμάθεια και η μονόπλευρη αγωγή εδημιούργησαν τον άνθρωπο των προλήψεων, των δεισιδαιμονιών και της κοινωνικής παρακμής.

Από το άλλο μέρος, η σημερινή κοινωνική ζωή, σαν νομικό, διοικητικό και οικονομικό σύστημα, παρουσιάζει σημεία κρίσεως, όπου ολοκάθαρα διαφαίνονται τα συμπτώματα του θανάτου.

Η κοινωνική αδικία, μόνιμο χαρακτηριστικό της παρηκμασμένης σημερινής κοινωνικής ζωής, δημιουργεί την αθλιότητα των λαϊκών τάξεων και προσβάλλει τον πολιτισμό και την θρησκεία μας.

Εφημερίδα Χριστιανική, 17 Μαΐου 1953. «Η φωνή μας», το πρωτοσέλιδο του πρώτου φύλλου.

Η μορφή και οι απόψεις του παπα-Γιώργη Πυρουνάκη

**Για την κοινωνική δράση: Οπου-
δήποτε στη γη, όποια στιγμή. Αυτό
είναι το ανεξόφλητο χρέος της Εκ-
κλησίας (δηλ. του καθενός μας).
"Τούτο το έργο της εθελοθυσίας θα
πρέπει να διέπει την Εκκλησία, εί-
ναι ο λόγος υπάρξεώς της. Η Εκκλη-
σία έγινε για τον κόσμο των ανθρω-
πων, ΔΕΝ έγινε ο κόσμος γι' αυτήν!
Η Εκκλησία είναι θεραπαινίδα του
κόσμου: η αποστολή της είναι η
διακονία του!".**

**Για την πολιτική, τα κόμμα-
τα και τα χριστιανικά κινήματα:
Ο π. Γ. όρισε απόλυτα όρια μεταξύ
της "τρέχουσας" πολιτικής και της
χριστιανικής πολιτικής. Η δεύτερη
ασχολείται με όλα τα προβλήματα
του κόσμου, αλλά στην προοπτική**

της Βασιλείας: "Είμαστε με τον επαναστάτη Ιησού. Με το κήρυγμα της θυσίας του Σταυρού Του!". "Τι είναι ο Χριστιανισμός; Κίνημα ζωής και αλλαγής όλων. Δίνει προφητικές λύσεις. Δε στήνει σύστημα. Ενισχύει πνευματικά τους ανθρώπους να αγωνίζονται, να βρίσκουν αυτοί τις λύσεις". "Η δική μας επανάσταση δεν γκρεμίζει, αναγεννά, δημιουργεί, στήνει όλα καινούργια". Ο π. Γ. όχι μόνο δε συμφωνούσε με την ένταξη σε κόμματα, παρατάξεις, οργανώσεις κ.ά., αλλά δεν αποδέχονταν ούτε τη χρησιμότητα των λεγόμενων χριστιανικών κομμάτων, "διότι εμείς πρέπει να ασκούμε τη δική μας πολιτική της Επανάστασης Χριστού, χωρίς καμμία παρέκκλιση. Θα αγωνιζόμαστε κάθε φορά με τους καλύτερους και ιδεολογικά συγγενέστερους συμμάχους. Αλλά

ποτέ ξεκόβοντας για δημιουργία δικής μας παρατάξεως 'χριστιανικής κομματικής'. Επομένως δε συμφωνούμε με τα επονομαζόμενα 'χριστιανικά κόμματα'. Αν τον χριστιανικόν αγώνα τον μετατρέψουμε σε κομματικό, θα κάνουμε μεγάλο λάθος".

Οικονόμου, Φ., π. Γεώργιος Πυρουνάκης: Η θεολογία και το έργο ενός ελεύθερου ανθρώπου, Αρμός, Αθήνα, 2014, σελ. 181-183, 184-187 και 163-164.

Χριστιανοί και μεταμόρφωση του κόσμου

«Δεν θα αφήσουμε την ιστορία στους Ηρώδες και τους Πιλάτους. Η αντι-ιστορία πρέπει να αμφισβητήσει και παράλληλα να αναζωογονήσει την Ιστορία. Αυτό δεν θα ολοκληρωθεί ποτέ μέχρι την επιστροφή του Χριστού. Ποτέ δεν θα υπάρξει πολιτισμός τέλειος, ποτέ δεν πρόκειται να υπάρξει ο «πολιτισμός της κοινωνίας». Θα υπάρξουν όμως σημεία – θα υπάρξουν προσπάθειες. Βρισκόμαστε στην έρημο της Εξόδου, στο δρόμο για τη Βασιλεία. Έχουμε λοιπόν την υποχρέωση να δώσουμε στους ανθρώπους ενδιάμεσους σταθμούς, οάσεις, σκηνές, ύμνους, για να βρουν το θάρρος να προχωρούν πάντα εμπρός, προς την τελειωτική μεταμόρφωση.

Ίσως όλα αυτά να απαιτούσαν σήμερα ένα είδος ανανεωμένης αγιότητας, ένα «νέο τύπο αγίου» όπως έγραψε ο Νικολάι Μπερντιάγεφ, ικανό ν' αναλάβει όλο το βάρος της κοσμικής και κοινωνικής πολυπλοκότητας, ικανό να μπολιάσει τον κόσμο με το Άγιο Πνεύμα, για να τον διαφωτίσει και να τον μεταμορφώσει. Αυτό λέει ο Μπερντιάγεφ. Γιατί μου φαίνεται ότι το ζωοποιό Πνεύμα δεν παύει ποτέ ν' αναβλύζει μαζί με το νερό και το αίμα του λογχισμένου σώματος του Σταυρωμένου, όλων των σταυρωμένων της ιστορίας, πού μας καλούν να γίνουμε οι διάκονοι της Ανάστασης».

Κλεμάν, Ο., Ορθοδοξία κ Πολιτική, Μτφρ. – Επιμ. Γ. Λάππας & Γ. Ζερβός, Μήνυμα, Αθήνα, 1985, σελ. 21.

Η ευθύνη για μεταμόρφωση του κόσμου

Για τους Τρεις Ιεράρχες το πρόβλημα της ανισοκατανομής των αγαθών δεν αποδίδεται στο θέλημα του Θεού, ούτε σε φυσικές αιτίες και τυχαία γεγονότα άλλα σε συγκεκριμένες ενέργειες αυτών, που κατέχουν την εξουσία και τον πλούτο.

«Οι κοινωνικές ανισότητες δεν είναι θέλημα Θεού», λέει ο άγιος Γρηγόριος «ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο ελεύθερο... Με την πτώση θρυμματίστηκε η αρχική ενότητα και ισοτιμία μεταξύ των ανθρώπων, οι θρασύτεροι με τη βοήθεια του πολιτικού νόμου, τον οποίο κατέστησαν όργανο καταδυναστεύσεων, επιβλήθηκαν στους ασθενέστερους και έτσι οι άνθρωποι χωρίστηκαν

σε πλούσιους και φτωχούς, ελεύθερους και δούλους και σε πολλές άλλες κατηγορίες. Εμείς όμως, σαν χριστιανοί οφείλουμε να αποβλέπουμε και να τείνουμε στην αρχική ενότητα και όχι στην κατοπινή διαίρεση, στον νόμο του Θεού και όχι στον νόμο του ισχυρού». Είναι πασιφανές ότι ο νόμος του Θεού, δηλαδή ο νόμος της αγάπης, της ισότητας, της ελευθερίας της ειρήνης, δεν έχει τίποτα κοινό με τον νόμο των ισχυρών κάθε εποχής. Ο Μέγας Βασίλειος γίνεται πολύ παραστατικός όταν θέλει να αναφερθεί στην αδικία και την αρπαγή του πλούτου από τους κοινωνικά δυνατούς, ανατρέποντας μάλιστα με τα λεγόμενα του τις κοινωνικά αποδεκτές αντιλήψεις περί κλοπής. [...]

Ο Μέγας Βασίλειος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος θεωρούν ότι η

κοινοκτημοσύνη είναι η λύση του κοινωνικού προβλήματος και προτείνουν την πρωτοχριστιανική κοινότητα των Ιεροσολύμων, όπου όλα ήταν κοινά, σαν πρότυπο για μια δίκαιη οργάνωση των χριστιανικών κοινωνιών. Ο τελευταίος καλεί τους χριστιανούς της Κωνσταντινούπολης να εφαρμόσουν το κοινωνικό μοντέλο της ισότητας και αλληλεγγύης τονίζοντας ότι αν το κατορθώσουν δε θα υπάρξει ειδωλολάτρης που δε θα τον ελκύσει η χριστιανική πρόταση ζωής. Ο Γάλλος Ορθόδοξος Θεολόγος Ολιβιέ Κλεμάν υποστηρίζει, πως ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος είναι ο πρώτος χριστιανός, που προσπάθησε να οργανώσει και να εφαρμόσει ένα χριστιανικό πολιτικό σύστημα στηριγμένο στην ισότητα. [...]

Αργυρόπουλος, Α., Το επαναστατικό μήνυμα των Τριών Ιεραρχών, σειρά Έξοδος στην κοινωνία και τη ζωή, Αθήνα, 2009, σελ. 28-30.

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος στον δρόμο για την εξορία.

Αξιολογικές κρίσεις για την ευθύνη του χριστιανού ως πολίτη του κόσμου

Μπάμπης Πυλαρινός, Απόπλους, 2010.

3.2. ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ

Στερεότυπα και προκαταλήψεις στην καθημερινότητα των μαθητών

**Πάνω: Κούκλες Bratz που απευθύνονται σε κορίτσια προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας.
Κάτω: Φιγούρες Hulk που απευθύνονται σε αγόρια προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας.**

**Επάνω: Ο Κωνσταντίνος Καραούζας, παραπληγικός αθλητής ολυμπιακού επιπέδου στην κολύμβηση.
Κάτω: Καλλιτέχνες με αναπηρία.**

Η ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων στον χώρο της θρησκείας, τα αίτια και οι συνέπειές τους

Ελάτε όπως είστε!

«Ελάτε όπως είστε. Και με τα πανταλόνια σας και τις κοντές φούστες σας, ακόμη ελάτε και με τα σκουλαρίκια σας».

Χριστόδουλος, Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, απευθυνόμενος σε μαθητές και μαθήτριες Λυκείου.

Άδικη νομοθεσία

«Ου δέχομαι ταύτην την νομοθεσίαν, ουκ επαινώ την συνήθειαν. Άνδρες ήσαν οι νομοθετούντες, διά τούτο κατά γυναικών η νομοθεσία».

Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, Λόγος 37.

Ισότητα φύλων στις Εκκλησίες;

[...] Τα τελευταία είκοσι χρόνια, με την ανάπτυξη του γυναικείου κινήματος, η ισότητα των φύλων προχώρησε οργανωμένα στις Εκκλησίες της Αμερικής, της Αυστραλίας και της Ευρώπης. Μεταξύ των προτεσταντικών Εκκλησιών, όσες πνευματοκρατούνται, δέχονται γυναίκες στο ιερατείο. Οι παραδοσιακές, ιεροκρατικές, όπως λέγονται, Εκκλησίες ανθίστανται. Έντονη αντίδραση προβάλλουν η Ρωμαϊκή και η Ορθόδοξη Εκκλησία. Η Εκκλησία μας, όχι από κάποια εσωτερική ανάγκη, αλλά προς χάρη του διεκκλησιαστικού διαλόγου και για τη δημιουργία ενιαίου ορθόδοξου μετώπου, συγκάλεσε στη Ρόδο (31 Οκτωβρίου – 5 Νοεμβρίου) Πανορθόδοξη Διάσκεψη με θέμα: Η θέση

της γυναίκας στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Το αποτέλεσμα ήταν πενιχρό, γιατί το γυναικείο κίνημα στις ορθόδοξες χώρες γεννήθηκε και αναπτύχθηκε έξω και άσχετα από τις Εκκλησίες.

Προ τριετίας περίπου, τόλμησε η παρισινή ορθόδοξη καθηγήτρια της Θεολογίας κ. Elisabeth Behr-Sigel (όταν μάλιστα πέρασε τα 80 της χρόνια στην υπηρεσία της Εκκλησίας) να θέσει πολύ ξεκάθαρα επί τάπητος το θέμα με άρθρο στο περιοδικό *Contacts*. Προκάλεσε όμως αυτό θύελλα διαμαρτυριών στις ορθόδοξες γαλλικές παροικίες, που θεωρούνται, θεολογικά, η *avant-garde** της Ορθοδοξίας.

Οι γυναίκες όμως δεν το βάζουν κάτω. Επειδή δε πιστεύεται πως οι Εκκλησίες έχουν γίνει το τελευταίο

ισχυρό οχυρό κατά της χειραφέτησης τους, προβάλλουν στους θεολόγους δύσκολα ερωτήματα, που η εκκλησιαστική καζουιστική δυσκολεύεται πολύ να αντικρούσει. [...]

Πέρα όμως από οποιεσδήποτε θεολογικές συζητήσεις και ο πιο απλοϊκός άνθρωπος που, κατά κάποιον τρόπο, ξέρει τη Θεοτόκο Μαρία, «τὸν γλυκασμὸ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν θλιβομένων τῆ χαρά», πρέπει να καταλαβαίνει πόσα στερείται η Εκκλησία από τη μη ενεργό και ουσιαστική συμμετοχή των γυναικών στο έργο της.

Αγουρίδης, Σ. «Ισότητα φύλων στις Εκκλησίες», στο Αγουρίδης, Σ., Οράματα και Πράγματα, Άρτος Ζωής, Αθήνα, 1991, σελ. 298-301.

Αριστερά: Κορίτσι από την Αιθιοπία κουβαλάει νερό. Φωτογραφία: WHO/P. Virost. Δεξιά: Η παράδοση chhaupadi (τσοπάντι), που σήμερα είναι μια απαγορευμένη αλλά διαδεδομένη πρακτική στο δυτικό Νεπάλ, προβλέπει την απομόνωση των γυναικών και των νεαρών κοριτσιών, κατά τη διάρκεια της εμμηνου ρήσεως. Ο εγκλεισμός τους σε αποθήκες, στάβλους και παραπήγματα, συχνά εγκυμονεί κινδύνους ακόμα και για την ίδια τη ζωή των κοριτσιών. Navesh Chitrakar/Reuters.

**Στιγμιότυπα από έναν παραδοσιακό
εβραϊκό γάμο. Η νύφη με βέλο.**

Θεολογικά ρεύματα και θρησκευτικά πρόσωπα απέναντι στα στερεότυπα και στις προκαταλήψεις

Ο καλός Σαμαρείτης (Λουκ 10, 25-37)

25 Κάποιος νομοδιδάσκαλος παρουσιάστηκε στον Ιησού, και για να τον φέρει σε δύσκολη θέση του είπε: «Διδάσκαλε, τι πρέπει να κάνω για να κερδίσω την αιώνια ζωή;». **26** Ο Ιησούς τον ρώτησε: «Ο νόμος τι γράφει;». **27** Εκείνος απάντησε: Ν' αγαπάς τον Κύριο το Θεό σου μ' όλη την καρδιά σου και μ' όλη την ψυχή σου, μ' όλη τη δύναμή σου και μ' όλο το νου σου· και τον πλησίον σου όπως τον εαυτό σου. **28** «Πολύ σωστά απάντησες», του είπε ο Ιησούς· «αυτό κάνει και θα ζήσεις». **29** Εκείνος όμως, θέλοντας να

δικαιολογήσει τον εαυτό του, είπε στον Ιησού: «Και ποιος είναι ο πλησίον μου;». ³⁰Πήρε τότε αφορμή ο Ιησούς και είπε: «Κάποιος άνθρωπος, κατεβαίνοντας από τα Ιεροσόλυμα για την Ιεριχώ, έπεσε πάνω σε ληστές. Αυτοί τον ξεγύμνωσαν, τον τραυμάτισαν και έφυγαν παρατώντας τον μισοπεθαμένο. ³¹Από 'κείνο τον δρόμο έτυχε να κατεβαίνει και κάποιος ιερέας, ο οποίος τον είδε, αλλά τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. ³²Το ίδιο και κάποιος λευίτης, που περνούσε από 'κείνο το μέρος' παρ' όλο που τον είδε κι αυτός, τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. ³³Κάποιος όμως Σαμαρείτης που ταξίδευε, ήρθε προς το μέρος του, τον είδε και τον σπλαχνίστηκε. ³⁴Πήγε κοντά του, άλειψε τις πληγές του με λάδι και κρασί και τις έδεσε καλά.

Μάλιστα τον ανέβασε στο δικό του το ζώο, τον οδήγησε στο πανδοχείο και φρόντισε γι' αυτόν. ³⁵Την άλλη μέρα φεύγοντας έβγαλε κι έδωσε στον πανδοχέα δύο δηνάρια και του είπε: «Φρόντισέ τον, κι ό,τι παραπάνω ξοδέψεις, εγώ όταν ξαναπεράσω θα σε πληρώσω». ³⁶Ποιος λοιπόν απ' αυτούς τους τρεις κατά τη γνώμη σου αποδείχτηκε «πλησίον» εκείνου που έπεσε στους ληστές;». ³⁷Ο νομοδιδάσκαλος απάντησε: «Εκείνος που τον σπλαχνίστηκε». Τότε ο Ιησούς του είπε: «Πήγαινε, και να κάνεις κι εσύ το ίδιο».

Η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου (Λουκ 18, 9-14)

⁹Σε μερικούς που ήταν σίγουροι για την ευσέβειά τους και περιφρονούσαν τους άλλους, είπε την παρακάτω παραβολή: ¹⁰«Δύο άνθρωποι ανέβηκαν στο ναό για να προσευχηθούν. Ο ένας ήταν Φαρισαίος κι ο άλλος τελώνης. ¹¹Ο Φαρισαίος στάθηκε επιδεικτικά κι έκανε την εξής προσευχή σχετικά με τον εαυτό του: “Θεέ μου, σ’ ευχαριστώ που εγώ δεν είμαι σαν τους άλλους ανθρώπους άρπαγας, άδικος, μοιχός, ή και σαν αυτόν εδώ τον τελώνη. ¹²Εγώ νηστεύω δύο φορές την εβδομάδα και δίνω στο ναό το δέκατο απ’ όλα τα εισοδήματά μου”. ¹³Ο τελώνης, αντίθετα, στεκόταν πολύ πίσω και δεν τολμούσε ούτε τα μάτια του να σηκώσει στον ου-

ρανό. Χτυπούσε το στήθος του και έλεγε: “Θεέ μου, σπλαχνίσου με τον αμαρτωλό”. ¹⁴Σας βεβαιώνω πως αυτός έφυγε για το σπίτι του αθώος και συμφιλιωμένος με το Θεό, ενώ ο άλλος όχι· γιατί όποιος υψώνει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί, κι όποιος τον ταπεινώνει θα υψωθεί».

Ο Ιησούς συγχωρεί μια αμαρτωλή γυναίκα (Λουκ 7, 36-50)

³⁶Κάποιος Φαρισαίος προσκάλεσε τον Ιησού σε γεύμα. Ο Ιησούς μπήκε στο σπίτι του Φαρισαίου και κάθισε στο τραπέζι. ³⁷Στην πόλη ήταν κάποια αμαρτωλή γυναίκα· όταν άκουσε ότι ο Ιησούς γευματίζει στο σπίτι του Φαρισαίου, έφερε ένα αλαβάστρινο δοχείο με μύρο, ³⁸στάθηκε πίσω κοντά στα πόδια του και

κλαίγοντας τα έβρεχε με τα δάκρυά της και τα σκούπιζε με τα μαλλιά της· τα φιλούσε και τα άλειφε με το μύρο.

³⁹Όταν το είδε αυτό ο Φαρισαίος που τον είχε προσκαλέσει, είπε από μέσα του: «Αν ο άνθρωπος αυτός ήταν προφήτης, θα γνώριζε ποια και τι είδους γυναίκα είναι αυτή που τον αγγίζει· γιατί είναι αμαρτωλή». ⁴⁰Ο Ιησούς απάντησε σ' αυτές τις σκέψεις του και του είπε: «Σίμων, έχω κάτι να σου πω». «Πες μου Διδάσκαλε», είπε εκείνος. ⁴¹«Δύο άνθρωποι χρωστούσαν λεφτά σε κάποιον δανειστή· ο ένας πεντακόσια δηνάρια κι ο άλλος πενήντα. ⁴²Επειδή όμως δεν είχαν να τα επιστρέψουν, τα χάρισε και στους δυο. Πες μας λοιπόν, ποιος από τους δυο θα του χρωστάει με-

γαλύτερη ευγνωμοσύνη;» ⁴³Ο Σίμων αποκρίθηκε: «Νομίζω εκείνος στον οποίο χάρισε τα περισσότερα». «Ορθά έκρινες», του είπε ο Ιησούς· ⁴⁴και ρίχνοντας τη ματιά του στη γυναίκα τού είπε: «Βλέπεις ετούτη τη γυναίκα; Όταν μπήκα στο σπίτι σου, δε μου έπλυνες με νερό τα πόδια. Αυτή, αντίθετα, με δάκρυα μου έπλυνε τα πόδια και μου τα σκούπισε με τα μαλλιά της. ⁴⁵Ένα φίλημα δε μου 'δωσες' ενώ αυτή, από τη στιγμή που μπήκε, δεν έπαψε να μου φιλάει τα πόδια. ⁴⁶Το κεφάλι μου δεν μου το άλειψες με λάδι, ενώ αυτή μου άλειψε με μύρο τα πόδια. ⁴⁷Γι' αυτό, λοιπόν, σε βεβαιώνω πως οι πολλές της αμαρτίες συγχωρήθηκαν, όπως δείχνει η πολλή ευγνωμοσύνη της. Σ' όποιον συγχωρούνται λίγες αμαρτίες, αυτός

δείχνει λίγη ευγνωμοσύνη». ⁴⁸Και στη γυναίκα είπε: «Οι αμαρτίες σου συγχωρήθηκαν». ⁴⁹Όσοι κάθονταν μαζί με τον Ιησού στο τραπέζι άρχισαν να λένε μεταξύ τους: «Ποιος είναι αυτός που ακόμη και αμαρτίες συγχωρεί;». ⁵⁰ Μετά ο Ιησούς είπε στη γυναίκα: «Η πίστη σου σ' έσωσε· πήγαινε στο καλό».

Ο Ιησούς τρώει με τελώνες και αμαρτωλούς (Μτ 9, 10-13)

¹⁰Ενώ έτρωγε στο σπίτι, ήρθαν πολλοί τελώνες κι αμαρτωλοί και κάθισαν μαζί με τον Ιησού και τους μαθητές του στο τραπέζι. ¹¹Όταν το είδαν αυτό οι Φαρισαίοι, είπαν στους μαθητές του: «Γιατί ο δάσκαλός σας τρώει με τους τελώνες και τους αμαρτωλούς;». ¹²Ο Ιησούς,

που το άκουσε, τους είπε: «Δεν έχουν ανάγκη από γιατρό οι υγιείς αλλά οι άρρωστοι. ¹³Και πηγαίνετε να μάθετε τι σημαίνει, αγάπη θέλω και όχι θυσία. Γιατί δεν ήρθα να καλέσω σε μετάνοια τους δικαίους αλλά τους αματωλους».

Ο Ιησούς συνομιλεί με τη Σαμαρείτισσα (Ιω 4, 27)

²⁷Εκείνη την ώρα ήρθαν οι μαθητές του κι απορούσαν που συνομιλούσε με γυναίκα.

Ο Ιησούς συναντά τον τυφλό (Ιω 9, 1-3)

¹Καθώς πήγαινε στον δρόμο του ο Ιησούς, είδε έναν άνθρωπο που είχε γεννηθεί τυφλός. ²Τον ρώτησαν,

λοιπόν, οι μαθητές του: «Διδάσκαλε, ποιος αμάρτησε και γεννήθηκε αυτός τυφλός, ο ίδιος ή οι γονείς του;». ³Ο Ιησούς απάντησε: «Ούτε αυτός αμάρτησε ούτε οι γονείς του, αλλά γεννήθηκε τυφλός για να φανερωθεί η δύναμη των έργων του Θεού πάνω σ' αυτόν».

Ο Ιησούς ευλογεί τα παιδιά (Μκ 10, 13-16)

¹³Έφεραν στον Ιησού παιδιά για να τα ευλογήσει· οι μαθητές όμως μάλωσαν αυτούς που τα είχαν φέρει. ¹⁴Όταν το είδε ο Ιησούς αγανάκτησε και τους είπε: «Αφήστε τα παιδιά να έρχονται σ' εμένα. Μην τα εμποδίζετε. Γιατί η βασιλεία του Θεού ανήκει σε ανθρώπους που είναι σαν κι αυτά. ¹⁵Σας βεβαιώνω

πως όποιος δε δεχτεί τη βασιλεία του Θεού σαν παιδί, δε θα μπει σ' αυτήν». ¹⁶ Τότε πήρε τα παιδιά στην αγκαλιά του και τα ευλογούσε βάζοντας τα χέρια του πάνω τους.

**Elsie Anna Wood (1887-1978),
Ο Χριστός ευλογεί τα παιδιά. Εικονογράφηση.**

Κριτική στα στερεότυπα της θρησκευτικής ταυτότητας

Η Αγία Γραφή για τα στερεότυπα

Γαλ. 3, 28	²⁸Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα· όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό.
Ματθ. 7, 12	¹²«Όλα όσα θέλετε να σας κάνουν οι άλλοι άνθρωποι, αυτά να τους κάνετε κι εσείς· σ' αυτό συνοψίζονται ο νόμος και οι προφήτες».

Για τη βία στις θρησκείες

«Πιστεύω ότι κάθε θρησκεία έχει πάντα και κάποιους φονταμενταλιστές. Δεν μου αρέσει να μιλάω για ισλαμιστική βία επειδή κάθε ημέρα, όταν διαβάζω τις εφημερίδες, βλέπω βία... Αυτός ο άνδρας σκότωσε τη γυναίκα του και ο άλλος σκότωσε την πεθερά του. Κι όλοι αυτοί οι άνθρωποι είναι βαφτισμένοι ρωμαιοκαθολικοί. Αν μιλήσω για την ισλαμική βία θα πρέπει να μιλήσω και για τη βία των καθολικών. Δεν χρησιμοποιούν όλοι οι μουσουλμάνοι βία, όπως ούτε και όλοι οι καθολικοί».

Φραγκίσκος, Πάπας, Δήλωση για τρομοκρατική επίθεση - δολοφονία Γάλλου ιερέα στη Νορμανδία τον Ιούλιο 2016, Εφημερίδα Καθημερινή, 02/8/2016.

Ο ξένος

Εἶσαι ξένος κι ἀγκάλιασες

Τὴν πατρίδα μου,

Ἵλη τυλιγμένη σ' ἓνα πανὶ

Ποὺ φιλιώνει τὸν ἄνεμο

Κουμαντάρει τὰ σύννεφα.

Εἶσαι ξένος, ἀγάπησες τὰ σύμβολά

μου

Ρωτεύτηκες τοῦ βυθοῦ

Τὸ ὑγρὸ μπλέ,

Τοῦ ἀγέρα τὸ διάφανο ἄσπρο

Σ' ἓνα κορμί, στὸ φῶς,

Στοῦ λόγου τὸ ἰσότονο μούρμουρο,

Σ' ὅλα τὰ χρώματα

Ποὺ 'σταζαν ζωή.

Εἶσαι ξένος, ἓνας Ἑλληνας

Ποὺ διψάει Ἑλλάδα.

Ιωάννα Ζάγουρα, Ανεπαίσθητα Βή-

ματα, Μαΐστρος, Αθήνα, 2017, σελ.

37.

**Μαρία Χαρατσάρη, Ταξιδευτές,
2016. Ακρυλικό σε καμβά.**

3.3. ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ

Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας και οι θρησκευτικές διαστάσεις της

Στην αγορά της Αθήνας. Φωτογραφία του Σωκράτη Μπαλταγιάννη από την ενότητα εργασίας του «The Athenians», περιοδικό Dodho.

Μαγαζί της Αθήνας, ανώνυμου φωτογράφου.

Πάνω: Μουσουλμάνοι που προσεύχονται στα Προπύλαια. Κάτω: Φωτογραφία από Ελληνικό Διαπολιτισμικό Σχολείο.

Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας

Η πολυπολιτισμικότητα είναι μια καινούργια έννοια. Δημιουργήθηκε για να εκφράσει καταστάσεις πολιτιστικού πλουραλισμού που διαμορφώνονται βαθμιαία ή υπάρχουν μέσα σε μια συγκεκριμένη κοινωνία ή στο πλαίσιο της συνύπαρξης διαφόρων κοινωνιών με στόχο τη δημιουργία ενός ευρύτερου σχηματισμού, ή στο παγκόσμιο πεδίο. Εκφράζει και συνοψίζει διάφορες άλλες έννοιες που χρησιμοποιήθηκαν παλιότερα, στις περιπτώσεις συνύπαρξης ανθρώπων ή ομάδων, με διαφορετικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά, και οι οποίες είχαν ως στόχο είτε να περιγράψουν τις καταστάσεις αυτές, είτε να εκφράσουν τις προϋποθέσεις που ήταν αναγκαίες

για την εύρεση ισορροπίας μεταξύ τους.

Μέσω της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας αποδίδεται όχι μόνο η κατάσταση πολιτιστικού πλουραλισμού, αλλά και η αναγκαιότητα της ειρηνική συνύπαρξης και του αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικές πολιτιστικές εκφράσεις, οι οποίες μπορεί να αναφέρονται ή να οφείλονται στα έθιμα, τις συνήθειες, στη γλώσσα, στη θρησκεία στις συμπεριφορές, στις προτιμήσεις, στις ικανότητες, κ.λπ.

Πέτρου, Ι., Πολυπολιτισμικότητα και θρησκευτική ελευθερία, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, ²2005, σελ. 11.

Προκλήσεις και δυσκολίες σε θέματα συμβίωσης και αποδοχής ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετικές θρησκευτικές και αξιακές αναφορές

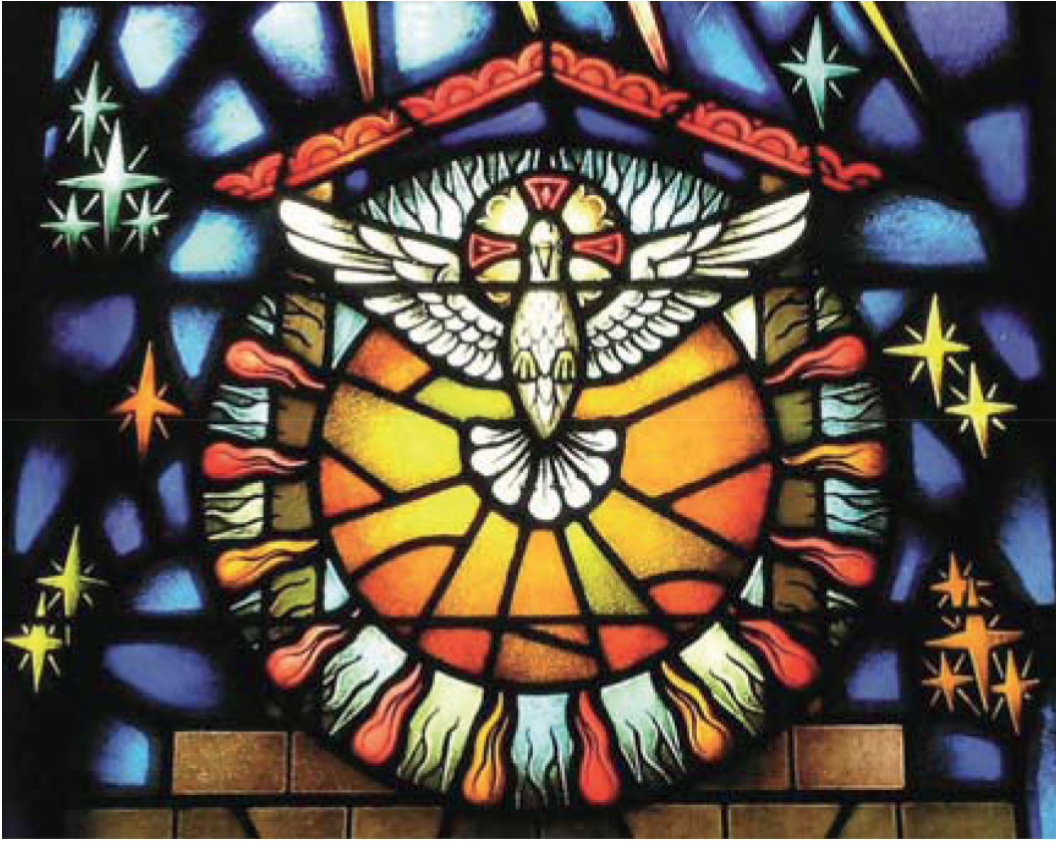

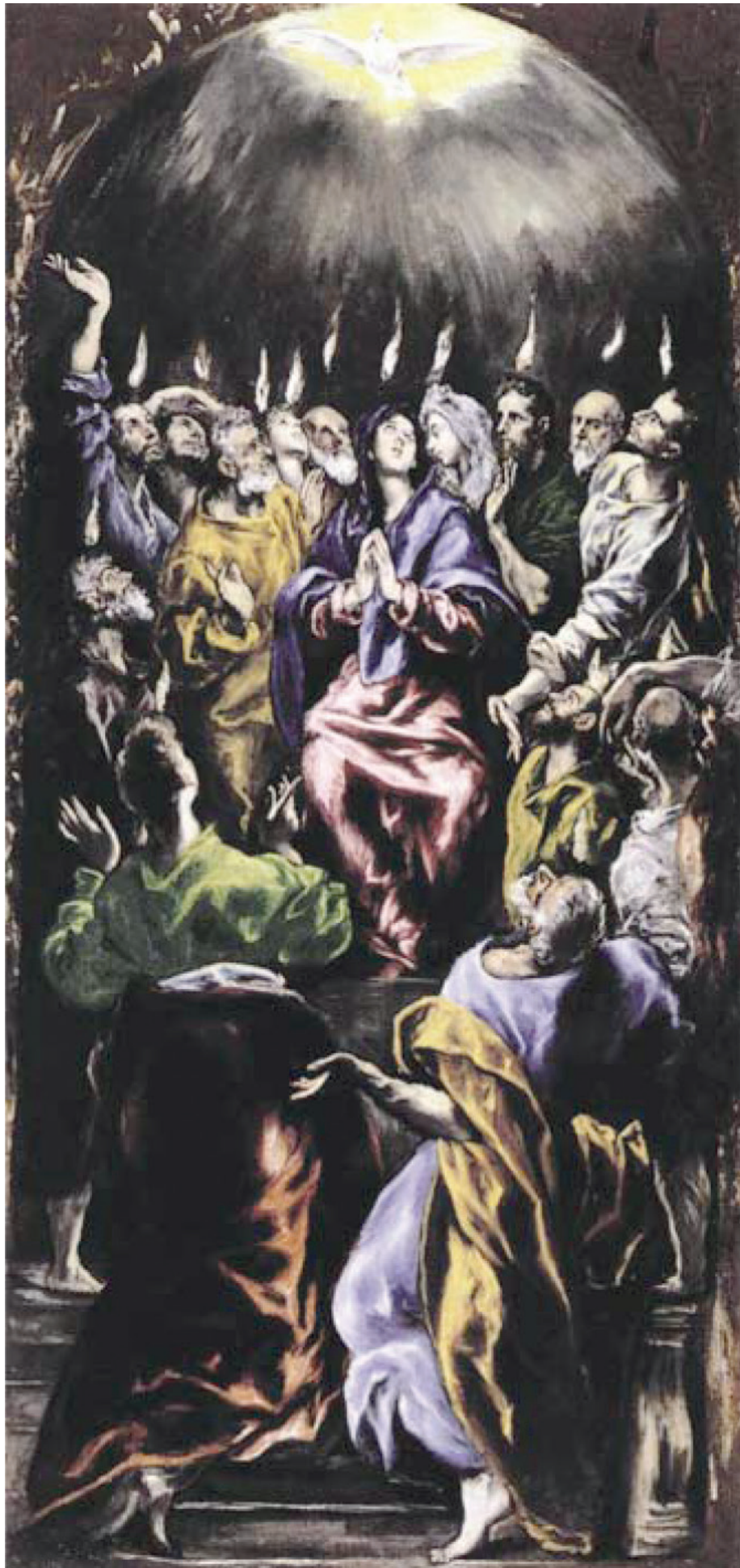
Αριστερά: Άποψη Κομοτηνής. Διακρίνεται το καμπαναριό και ο μινταρές.

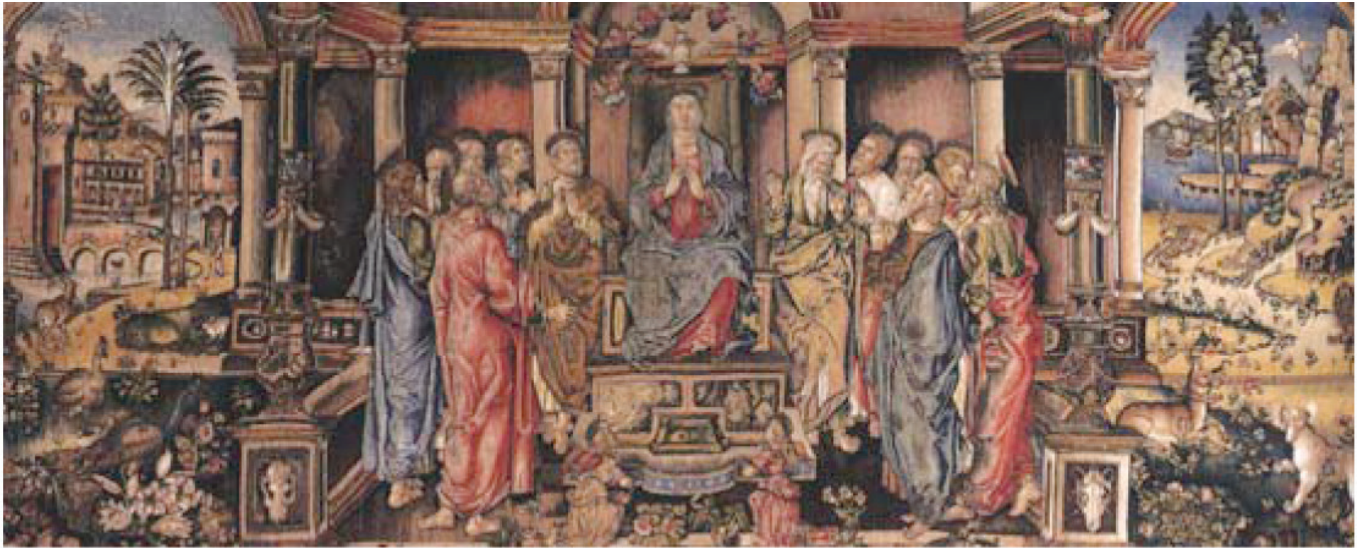
Δεξιά: Χάλκινο μετάλλιο στο ομαδικό της ξιφασκίας από την ομάδα των ΗΠΑ στους Ολυμπιακούς του 2016.

Η χριστιανική θεολογία απέναντι στην πολιτιστική και θρησκευτική ποικιλομορφία του σύγχρονου κόσμου

Οι εικόνες της Πεντηκοστής είναι κατά σειρά:

- 1. Θεοφάνης ο Κρής, 1546 μ.Χ., Μονή Σταυρονικήτα, Άγιον Όρος.**
- 2. Μινιατούρα χειρογράφου από λειτουργικό βιβλίο (missal) του 14ου αι.**
- 3. Έργο του Μάρκου Καμπάνη (σύγχρονη).**

4. Σύγχρονο βιτρό σε Ευαγγελική Εκκλησία.
5. Έργο του Εμίλ Νόλντε.
6. Έργο του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου.
7. Έργο του Λαζάρου Μπαστιάνι, 1484 -1490. Ταπισερί με μαλλί, μετάξι και ασημοκλωστή.
8. Τρίπτυχο επιστύλιο τέμπλου, με παράσταση της Αναλήψεως, της Πεντηκοστής και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Β΄ μισό 12ου αι., Μονή Αγ. Αικατερίνης του Σινά.

Κείμενο Καινής Διαθήκης: Πεντηκοστή, η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας

ἪΌταν έφτασε η ημέρα της Πεντηκοστής, ήταν όλοι μαζί συγκεντρωμένοι με ομοψυχία στο ίδιο μέρος.

2 Ξαφνικά ήρθε από τον ουρανό μια βουή σαν να φυσούσε δυνατός άνεμος, και γέμισε όλο το σπίτι όπου έμεναν. **3** Επίσης τους παρουσιάστηκαν γλώσσες σαν φλόγες φωτιάς, που μοιράστηκαν και κάθισαν από μία στον καθένα απ' αυτούς. **4** Όλοι τότε πλημμύρισαν από Πνεύμα Άγιο και άρχισαν να μιλούν σε άλλες γλώσσες, ανάλογα με την ικανότητα που τους έδινε το Πνεύμα. **5** Στην Ιερουσαλήμ βρίσκονταν τότε ευσεβείς Ιουδαίοι από όλα τα μέρη του κόσμου. **6** Όταν ακούστηκε αυτή η βουή, συγκεντρώθηκε πλήθος απ' αυτούς και ήταν κατάπληκτοι, γιατί ο καθένας τους άκουγε τους αποστόλους να μιλάνε στη δική του γλώσσα. **7** Είχαν μείνει όλοι εκστατικοί και με απορία έλεγαν μεταξύ τους: «Μα αυτοί όλοι που μιλάνε

δεν είναι Γαλιλαίοι; ⁸Πώς, λοιπόν, εμείς τους ακούμε να μιλάνε στη δική μας μητρική γλώσσα; ⁹Πάρθοι, Μήδοι και Ελαμίτες, κάτοικοι της Μεσοποταμίας, της Ιουδαίας και της Καππαδοκίας, του Πόντου και της Ασίας, ¹⁰της Φρυγίας και της Παμφυλίας, της Αιγύπτου, και από τα μέρη της λιβυκής Κυρήνης, Ρωμαίοι που είναι εγκατεστημένοι εδώ, ¹¹Κρητικοί και Άραβες, όλοι εμείς, είτε ιουδαϊκής καταγωγής είτε προσήλυτοι, τους ακούμε να μιλούν στις γλώσσες μας για τα θαυμαστά έργα του Θεού». ¹²Όλοι, λοιπόν, εκστατικοί κι απορημένοι έλεγαν ο ένας στον άλλο: «Τι να σημαίνει άραγε αυτό;». ¹³Άλλοι πάλι χλεύαζαν και έλεγαν: «Ετούτοι πρέπει να 'ναι πολύ μεθυσμένοι». ¹⁴Τότε σηκώθηκε ο Πέτρος μαζί με τους άλλους έντεκα αποστό-

λους και με δυνατή φωνή τούς είπε:
«Ιουδαίοι κι όλοι εσείς που βρίσκε-
στε στην Ιερουσαλήμ! Θα σας εξη-
γήσω τι συμβαίνει, κι ακούστε καλά
τα λόγια μου: ¹⁵Αυτοί δεν είναι μεθυ-
σμένοι, όπως εσείς νομίζετε· αφού
η ώρα είναι ακόμη εννιά το πρωί.
¹⁶Αυτό που βλέπετε είναι εκείνο
που είπε ο Θεός μέσω του προφήτη
Ιωήλ:

¹⁷Αυτό θα συμβεί στις έσχατες ημέ-
ρες, λέει ο Θεός:
Θα χαρίσω πλουσιοπάροχα το Πνεύ-
μα μου σε κάθε άνθρωπο·
έτσι, οι γιοι σας κι οι θυγατέρες σας
θα κηρύξουν την αλήθεια·
οι νέοι σας θα δουν οράματα κι οι γέ-
ροντές σας θα ονειρευτούν όνειρα
θειϊκά.

¹⁸Και σ' αυτούς που μου ανήκουν,

άντρες και γυναίκες, θα χαρίσω, τις ημέρες εκείνες, πλουσιοπάροχα το Πνεύμα μου, κι αυτοί θα κηρύξουν την αλήθεια του Θεού. [...]

22Ισραηλίτες, ακούστε αυτά που θα σας πω: Ποιος ήταν ο Ιησούς ο Ναζωραίος σάς το απέδειξε ο Θεός με τα θαύματα και τα καταπληκτικά έργα που έκανε μέσω αυτού ανάμεσά σας. Αυτά τα ξέρετε εσείς οι ίδιοι πολύ καλά. **23**Κι όμως εσείς τον Ιησού τον θανατώσατε, βάζοντας ανθρώπους που δεν έχουν τον νόμο του Θεού να τον καρφώσουν στο σταυρό. Βέβαια, σας παραδόθηκε, γιατί έτσι είχε ορίσει ο Θεός, που το θέλησε και το γνώριζε. **24**Ο Θεός όμως τον ανέστησε, ελευθερώνοντάς τον από τα δεσμά του θανάτου, γιατί ήταν αδύνατο να τον κρατήσει πια ο θάνατος. [...]

32Αυ-

τόν τον Ιησού τον ανέστησε ο Θεός, και για το γεγονός αυτό όλοι εμείς είμαστε μάρτυρες. ³³Αφού, λοιπόν, ανέβηκε με τη δύναμη του Θεού στον ουρανό και έλαβε από τον Πατέρα το Άγιο Πνεύμα που του το είχε υποσχεθεί, το μοίρασε πλούσια σ' εμάς, αυτό που τις ενέργειές του εσείς τώρα βλέπετε και ακούτε [...]».

³⁷Όταν τ' άκουσαν αυτά, ένιωσαν, βαθιά συντριβή και είπαν στον Πέτρο και στους άλλους αποστόλους: «Τι να κάνουμε, αδερφοί;». ³⁸Κι ο Πέτρος τους απάντησε: «Να μετανοήσετε, και να βαφτιστεί ο καθένας σας στο όνομα του Ιησού Χριστού, για να συγχωρηθούν οι αμαρτίες σας, κι έτσι θα λάβετε τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος. ³⁹Αυτά που υποσχέθηκε ο Θεός είναι για σας και

για τα παιδιά σας και για όλους που βρίσκονται μακριά, όσους θα προσκαλέσει ο Κύριος, ο Θεός μας».

⁴⁰Και με πολλά άλλα λόγια ακόμα ο Πέτρος τους θερμοπαρακαλούσε και τους παρότρυνε λέγοντας: «Σωθείτε από την καταστροφή, που έρχεται πάνω στη διεστραμμένη αυτή γενιά!». ⁴¹Τότε όσοι δέχτηκαν με χαρά το λόγο του βαφτίστηκαν, και προστέθηκαν στην εκκλησία την ημέρα εκείνη περίπου τρεις χιλιάδες άνθρωποι.

Πράξεις των Αποστόλων 2, 1-41.

Πολυπολιτισμικότητα και πολυθρησκευτικότητα

Η πιθανότερη κατάσταση, στην οποία θα καταλήξει η πολυθρησκευτικότητα, εφόσον, με βάση τα παρα-

πάνω, δεν φαίνεται ότι ποτέ η ενοποίηση του κόσμου θα μείνει μόνη της, χωρίς δηλαδή τους συνυπάρχοντες με αυτήν παράγοντες της διαφοροποίησης, είναι μάλλον εκείνη στην οποία κατέληξε και αλλού: όχι η ισοπεδωτική ομοιογενοποίηση, αλλά η ανεκτή συνύπαρξη των πολλών. Μέσα σε μια τέτοια κατάσταση, η δυνατότητα απόφασης μέσα από πολλές επιλογές, ο συναγωνισμός και η σύγκριση θα είναι φαινόμενα εξίσου παρόντα με εκείνα του αλληλοεπηρεασμού και της συνεχούς αναδιάταξης των θρησκειών.

Παπαλεξανδρόπουλος, Σ., «Πολυπολιτισμικότητα και πολυθρησκευτικότητα». Στο Φιλία και Κοινωνία: Τιμητικός Τόμος στον Καθηγητή Γρηγόριο Δ. Ζιάκα, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 438.

Η Ορθοδοξία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

«Καίριο ζήτημα δημιουργεί η θρησκεία στην πορεία της παγκοσμιοποίησης... Η θρησκεία διαμόρφωσε και εξακολουθεί να διαμορφώνει, άμεσα ή έμμεσα, πολιτιστικές ταυτότητες. Το πρόβλημα σήμερα είναι αν ο ρόλος της θρησκείας στη διαμόρφωση των πολιτισμικών ταυτοτήτων μπορεί να συνεχιστεί, και με ποιον τρόπο, στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης. Η πείρα του παρελθόντος, κατά το οποίο η θρησκεία χρησιμοποιήθηκε για να διαιρέσει ή να καταπιέσει, αντί να ενώσει και ελευθερώσει τους ανθρώπους, οδηγεί στην τάση να αποχρωματιστεί, όσο περισσότερο γίνεται ο πολιτισμός από τη θρησκεία. Αυτό είναι όχι μόνο ανε-

δαφικό, αλλά και επιζήμιο. Γιατί η θρησκεία από τη φύση της μπορεί να συντελέσει στην ανάπτυξη μιας υγιούς παγκοσμιότητας, απαλλαγμένης από τις στρεβλώσεις της παγκοσμιοποίησης. Ιδιαίτερα ισχύει αυτό για την Ορθοδοξία, η οποία με άξονα την έννοια του προσώπου μπορεί να δείξει προς μια παγκοσμιότητα που θα σέβεται τη διαφορά και την ετερότητα, που δεν φοβάται τον «άλλο», όσο διαφορετικός και αν είναι αυτός, ακόμα και στη θρησκεία του, αλλά θα τον αγκαλιάζει ως αδελφό. Μια τέτοια Ορθοδοξία, η οποία θα «αληθεύει εν αγάπη», κατά τη φράση του Παύλου, και όχι εν ζηλωτική μισαλλοδοξία, η οποία δεν θα ταυτίζει την υπόστασή της με μια εθνική ή κρατική οντότητα, αλλά θα διαποτίζει τον πολιτισμό με το πνεύμα της αγάπης και

της ελευθερίας, είναι όχι μόνο ανεκτή, αλλά και άκρως αναγκαία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.[...]

Η Ορθοδοξία ανέκαθεν δημιούργησε πολιτισμό, αλλά αυτό το έκανε όχι ταυτιζόμενη με εφήμερες κοσμικές δυνάμεις αλλά προβάλλοντας αιώνιες πνευματικές αρχές και ενδιαφερόμενη για τη διεύθυνση των αρχών αυτών στον πολιτισμό. Τέτοιες βασικές και θεμελιώδεις πνευματικές αρχές είναι η αγάπη, η ελευθερία, η ακεραιότητα και μοναδικότητα του κάθε ανθρωπίνου προσώπου, η ιερότητα και ο σεβασμός του σώματος και της φυσικής δημιουργίας του θεού, και όλα όσα συναφή με αυτά εκφράζουν τον πολιτισμό ενός λαού. Ιδιαίτερα στις μέρες μας η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει χρέος να πάρει θέση ως προς τους

κινδύνους που εγκυμονεί η παγκοσμιοποίηση για το ανθρώπινο πρόσωπο, την αξιοπρέπεια και την ελευθερία του, αλλά και για το φυσικό περιβάλλον. [...]

Αν αυτό είναι αληθινό, τότε ίσως η παγκοσμιοποίηση να προσφέρει το πλαίσιο για δημιουργική συνάντηση των πολιτιστικών ταυτοτήτων, από την οποία δεν θα προκύψει ένας παγκόσμιος πολιτισμός, αλλά μια ώσμωση πολιτισμών, από την οποία θα ωφεληθούν ποιοτικά όλες οι πολιτιστικές ταυτότητες. Αυτό συνέβη πάντοτε στην ιστορία. Στην εποχή, λοιπόν, της παγκοσμιοποίησης θα ήταν λάθος κάθε περιχαρακωση των πολιτιστικών ταυτοτήτων ή αντιπαλότητα μεταξύ τους και ευλογία η συνύπαρξη και ώσμωσή τους. Από την ώσμωση αυτή καμιά

πολιτισμική ταυτότητα, που έχει περιεχόμενο της την αλήθεια, δεν κινδυνεύει».

Ιωάννης Ζηζιούλας, Μητροπολίτης Περγάμου, «Πολιτιστικές ταυτότητες και παγκοσμιοποίηση», στο Πολιτιστικές «ταυτότητες» & «παγκοσμιοποίηση», Κείμενα Συνεδρίου, Εταιρεία Παιδείας και Πολιτισμού «Εντελέχεια»-Εκπαιδευτήρια Γείτονα & Κωστέα - Γείτονα, Αθήνα, 2003, σελ. 25-33.

Προσηλυτισμός, ιεραποστολή και ειρηνική συνύπαρξη

Πατερική παράδοση για την κοινωνική συνύπαρξη οπαδών διαφορετικών θρησκειών

«Τοῦτο δὲ προστάσσομεν ἐπὶ τῷ μὴ ἀποστρέφειν τοὺς πλησιάζοντας

ὑμῖν, εἰδότες καὶ τὴν συντυχίαν πολ-
λάκις ἐπωφελεῖ τοῖς ἀσεβέσιν γε-
γενῆσθαι τὴν πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς,
ἐπιβλαβῆ δὲ μόνην τὴν κατὰ τὴν
θρησκείαν κοινωνίαν».

Αὐτό λοιπόν προστάζουμε, να
μην αποστρέφεστε ὅσους σας πλη-
σιάζουν, γνωρίζοντας ὅτι ἡ συνά-
ντηση των ἀσεβῶν με τους εὐσεβεῖς
εἶναι πολλές φορές ἐπωφελής. Ἐπι-
βλαβῆς εἶναι μόνο ἡ κοινωνία στη
θρησκεία. (Κι ἐδῶ εἶναι ολοφάνε-
ρο ὅτι ἡ φράση ἀσεβῆς ἀναφέρεται
στους ἀλλόθρησκους).

Διαταγὲς τῶν Ἀποστόλων, Δ΄, Χ |
ΒΕΠ 2, 72,40-73,4).

Ἱεραποστολή και προσηλυτισμός

Για τον ἰσχυρισμό ὅτι ἡ ἱεραπο-
στολή βιάζει τις συνειδήσεις, πρέπει

να παρατηρηθεί ότι ο βιασμός αυτός δεν μπορεί να ισχύει όταν υπάρχει ελευθερία. Και στο χριστιανικό κήρυγμα υπάρχει ελευθερία, γιατί ρητά και πάγια απαιτείται η οικειοθελής πρόσληψή του από μέρους των ακροατών, άσχετα αν σε ορισμένες περιπτώσεις ένας κακώς εννοούμενος ζήλος οδήγησε τους κήρυκες να μη συμμορφώνονται με την πάγια ιεραποστολική τακτική της διάδοσης της χριστιανικής πίστης με πνεύμα ελευθερίας.

Οι δόκιμοι ιεραπόστολοι κάθε εποχής συμμορφώθηκαν απόλυτα και στο σημείο αυτό με το πνεύμα της πίστης που κήρυτταν. Χαρακτηριστικά είναι τα λεγόμενα για την τακτική ενός από τους τελευταίους μεγάλους ιεραποστόλους, του Ρώσου φωτιστή της Ιαπωνίας, Αγ. Νικολάου Κασάτκιν: «Ο τρόπος που

ευαγγελιζόταν ήταν το κήρυγμα στην οικογένεια. Απέφευγε τις θορυβώδεις εκδηλώσεις και τις διαλέξεις. Το κήρυγμα ήταν θετικό (όχι απολογητικό): “Είμαι Χριστιανός, πίστεψε αν θέλεις”, δίχως πολεμική, χωρίς καμιά κριτική των άλλων ομολογιών, χωρίς ακόμη επίθεση εναντίον του Βουδισμού και του Σιντοϊσμού. Ο Χριστιανισμός από μόνος του, πλήρης από αλήθεια, δεν κερδίζει τις ψυχές παρά μόνο με την ειρήνη».

Βουλγαράκης, Η., Ιεραποστολή: Μεθόριος Χριστιανισμού και Ελληνισμού, Μαΐστρος, Αθήνα, ²2007, σελ. 24-25.

Τη συνύπαρξη των ανθρώπων τη θέλει ο Θεός

Η ισόρροπη θεολογία του Χρυσοστόμου, που είναι κατεξοχήν φιλόανθρωπη

και αποφεύγει συστηματικά κάθε στοιχείο ελιπισμού, έπαρσης και αποκλειστικότητας, ενώ καταπολεμά συνεχώς και με ιδιαίτερη έμφαση τις περί καθαρότητας γνωστικίζουσες απόψεις, είναι φυσικό να διακρίνεται από μια καταρχήν κατάφαση προς τον κόσμο και τους ανθρώπους, οι οποίοι είναι δημιούργημα του Θεού. Στην περίπτωση της συναναστροφής χριστιανών και εθνικών, η οποία αποτελεί ένα υπαρκτό γεγονός, ένα δεδομένο αδιαμφισβήτητο, διακρίνει την πρόβλεψη και το θέλημα του ίδιου του Θεού. [...] Η συνύπαρξη οπαδών διαφορετικών θρησκειών δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση, και επομένως διευρύνει τις δυνατότητες για ιεραποστολικές επιτυχίες των χριστιανών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η αντίληψη του Χρυσοστόμου που αφορά τη θε-

ωρία της ιεραποστολικής μεθόδου: Η φιλική σχέση με τους εθνικούς δεν δημιουργεί απλά και μόνο τις προϋποθέσεις, αλλά συνιστά συνάμα και το πειστικότερο ιεραποστολικό επιχείρημα. Οι διχόνοιες και η έλλειψη αγάπης λειτουργούν απωθητικά: «Οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν τὸ σκανδαλίζον Ἑλληνας, ἢ τὸ μὴ ἀγάπην εἶναι».

* Το παράθεμα είναι από τις ομιλίες του Χρυσοστόμου στο κατά Ιωάννην ευαγγέλιο, ΟΒ΄, δ΄ | PG 59, 394[B].

Βουλγαράκη-Πισίνα, Ε., Η Προσέγγιση των Εθνικών κατά τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο, Μαΐστρος <Σειρά: Σπουδή των Πατέρων, 1 | Παράλληλη Σειρά: Ιεραποστολικές Σπουδές, 2>, Αθήνα, 2016, σελ. 272-273.

Ιεραποστολή και κόσμος. Κείμενα από την Αγία Γραφή

<p>Ψαλμός 23, 1</p>	<p>«Του Κυρίου είν’ η γη και ό,τι τη γεμίζει· η οικουμένη κι όσοι μένουνε σ’ αυτήν».</p>
<p>Προς Κορινθίους Α΄, 2, 1-5</p>	<p>«¹Όταν εγώ ήρθα σ’ εσάς, αδερφοί μου, ήρθα για να σας αναγγείλω το σωτήριο σχέδιο του Θεού, χωρίς καμιά υψηλή ρητορική τέχνη ή ανθρώπινη σοφία. ²Γιατί σκοπός μου δεν ήταν να σας κάνω να γνωρίσετε κάτι άλλο, παρά μόνο τον Ιησού Χριστό, και μάλιστα σταυρωμένον. ³Έτσι κι εγώ όταν ήρθα κοντά σας ήμουν ανήμπορος, φοβισμένος και κατατρομαγμένος.</p>

	<p>4 Τα λόγια μου και το κήρυγμά μου δε στηρίζονταν σε ανθρώπινη σοφία, που πείθει, αλλά στην πεποίθηση που γεννούν τα χαρίσματα του Πνεύματος και οι θαυματουργικές δυνάμεις.</p> <p>5 Ωστε η πίστη σας να βασίζεται όχι σε ανθρώπινη σοφία, αλλά στη δύναμη του Θεού».</p>
<p>Κατά Ιωάννην 13, 35</p>	<p>«Έτσι θα σας ξεχωρίζουν όλοι πως είστε μαθητές μου, αν έχετε αγάπη ο ένας για τον άλλο».</p>
<p>Κατά Μάρκον 16, 15</p>	<p>«Πορευθείτε σ' ολόκληρο τον κόσμο και διακηρύξτε το χαρμόσυνο μήνυμα σ' όλη την κτίση».</p>

Ιεραποστολή: Προκλήσεις και ειρηνική συνύπαρξη στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον

«Η Ιεραποστολή υλοποιεί την δογματική αλήθεια ότι η Σάρκωση του Χριστού έγινε μεν στα δεδομένα ενός συγκεκριμένου λαού και πολιτισμού, αφορά όμως όλους τους λαούς και πολιτισμούς. [...]

Η Εκκλησία πρέπει να προσλαμβάνει όλο τον άνθρωπο με τα ήθη και τις παραδόσεις του. Δεν πρέπει να επιβάλλει άλλα, απλώς να μεταμορφώνει τα ήδη υπάρχοντα, να τα χριστοποιεί, να τα εκκλησιαστικοποιεί. Η Εκκλησία δεν πρέπει να απορρίπτει κανένα πολιτισμό, αλλά πρέπει να προσλαμβάνει και να μεταμορφώνει κάθε πολιτισμό. Η Εκκλησία του Χριστού πρέπει να είναι ανοικτή και διαλεκτική με κάθε λαό

και έθνος, χωρίς να προτιμά κανέναν λιγότερο ή περισσότερο. Πρέπει να μην λησμονεί ότι το διαχρονικό στην ιστορία είναι ο Χριστός και ότι δεν υπάρχουν ιερά έθνη και ιερές γλώσσες. Πρέπει ποτέ να μην λησμονεί ότι προτεραιότητα έχει το πρόσωπο έναντι του οποιουδήποτε Σαββάτου. Πρέπει να παλεύει αδιάκοπα να μεταμορφώνει την ιστορία μέσα από την προσωπική σχέση, που συνίσταται στην ελευθερία και την αγάπη και όχι μέσα από την βία, τον φανατισμό, την μισαλλοδοξία, τον φονταμενταλισμό και τον εθνικισμό, που τείνουν στη χρήση του προσώπου. Πρέπει πάντα να οριοθετεί το δέον. Να θέτει δηλαδή τα όρια ανάμεσα στο πρωτεύον και το δευτερεύον, στο ψεύδος και την αλήθεια, στη ζωή και το θάνατο.

Οι θρησκείες, οι ιδέες ταξιδεύουν έξω από το χώρο προέλευσής τους, συναντούν πολιτισμούς μεταμορφώνοντάς τους και μεταμορφωμένες από αυτούς. Εμείς καλούμαστε να βιώσουμε την εμπειρία του να φιλοξενούμεθα από άλλους πολιτισμούς, όπως και εσείς την εμπειρία του να αποτελείτε τον πολιτισμικό «οικοδεσπότη» άλλων θρησκευτικών παραδόσεων. Αυτές οι νέες πραγματικότητες εγείρουν διάφορα πνευματικά και θεολογικά ερωτήματα:

- Ποια είναι η σχέση μεταξύ θρησκείας και πολιτισμού και η φύση της αμοιβαίας επιρροής μεταξύ τους;**
- Ποια πρέπει να είναι η θεολογική στάση απέναντι στον θρησκευτικό πλουραλισμό;**

- Είναι η αποκάλυψη του Θεού παρούσα σε άλλες θρησκείες και πολιτισμούς και τι σημαίνει άραγε σήμερα για εμάς η θεολογία του Σπερματικού Λόγου;
- Αν επιθυμούμε πιστότητα στον βιβλικό λόγο, αποδεχόμαστε την παρουσία και την δράση του Αγίου Πνεύματος σε άλλους λαούς, παραδόσεις θρησκευτικές και πολιτισμούς ή θα θέτουμε όρια στην σωστική δύναμη του Θεού;
- Αντιλαμβανόμαστε την αναγκαιότητα του διαλόγου και της αποδοχής, όχι απλά της ανοχής, της ετερότητας, της διαφορετικότητας που αποτελεί και πηγή δικού μας εμπλουτισμού;
- Τολμάμε να προχωρήσουμε σε επανέκφραση της θεολογίας μας με κατηγορίες σκέψης από τον

πλούτο των τοπικών παραδόσεων, εν προκειμένω των αφρικανικών;

- **Είμαστε έτοιμοι να σπάσουμε τα δεσμά του ιστορικού συμβιβασμού της Εκκλησίας με την πολιτική εξουσία και τα προνόμια που αυτή παρέχει και να αποκαθαρθούμε από την συνενοχή στην βία, που έχει κηλιδώσει την ανθρώπινη ιστορία;».**

Αλέξανδρος, Μητροπολίτης Νιγηρίας, «Σαρκώνοντας το Ευαγγέλιο στη Νιγηρία. Πορεία και προκλήσεις για μια ορθόδοξη μαρτυρία σ' ένα πολυπολιτισμικό και πολυθρησκειακό περιβάλλον». Διάλεξη στο Κέντρο Λόγου «Αληθώς».

Η διαπολιτισμικότητα ως πρόκληση

Θρησκείες και παγκοσμιοποίηση

«Στο ειδικότερο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, με την τάση επιβολής ενός πολιτισμού από συγκεκριμένο κέντρο εξουσίας, οι θρησκευτικές κοινότητες προβλέπεται ότι θα αποτελέσουν κέντρα αντιστάσεως. Οι θρησκείες προσφέρονται ως φρούρια της ταυτότητας πολλών λαών για τη διατήρηση της φυσιολογίας τους. Είναι ενδεχόμενο να εξελιχθούν σε νησίδες ασφαλείας, όπου οι άνθρωποι καταφεύγουν για να αποφύγουν τα δεινά που συνεπιφέρει η παγκοσμιοποίηση. Η αναζήτηση τελικά της υπέρτατης πραγματικότητας, της αλήθειας, της υπερβάσεως του θανάτου, παραμένει βαθύς πόθος και δικαίωμα

του κάθε ανθρώπου. [...] Τον τελευταίο αιώνα, κατά τον οποίο δόθηκε έμφαση στα θέματα της ειρήνης, της δικαιοσύνης, της ισοτιμίας των λαών, της ελευθερίας, των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της αγάπης, πολλοί συγγραφείς ανήκοντες σε διάφορες θρησκείες, όχι απλώς υιοθέτησαν, αλλά και προσπάθησαν να τα αναδείξουν ως συστατικά της δικής του θρησκείας ο καθένας».

Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία, Ακρίτας, Αθήνα, ³2001, σελ. 260-261.

Διαπολιτισμικότητα και θρησκεία

«...Η ταύτιση του περιεχομένου της εθνικότητας με τη θρησκεία περιορίζει το περιεχόμενο της πρώτης αποκλειστικά και μόνο σε μια συ-

γκεκριμένη εκδοχή της, ενώ αποστερεί τη δεύτερη από την οικουμενικότητα και την ανεκτικότητα που είναι σύμφυτη με την αποστολή της. [...] Η παρουσία των πολυπολιτισμικών-διαπολιτισμικών και κατ' επέκταση πολυθρησκευτικών παραδόσεων στην εποχή της μετανεωτερικότητας και οι μετακινήσεις μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων στα παραδοσιακά εθνικά κράτη, τα οποία οφείλουν να επεξεργαστούν τρόπους κοινωνικής ενσωμάτωσης, επαναπροσδιορίζουν το περιεχόμενο της συζήτησης για τον ρόλο τόσο των «εθνικών» κρατών όσο και των «εθνικών» Εκκλησιών».

Καραμούζης, Π., Η τραυματική σχέση θρησκείας και εθνικής ταυτότητας, Εφημερίδα Το Βήμα, Γνώμες, 16/11/2006.

3.4. ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ο διάλογος ως στοιχείο προσέγγισης και κατανόησης

Πάνω: Κώστας Λάβδας, **Selfie**, Διαστάσεις 100x100 εκ., ακρυλικά σε καμβά. Κάτω: Χρήστος Κεχαγιόγλου, **Διάλογος**, Ακρυλικό σε καμβά.

Διάσπαση και αντιπαλότητα στην ιστορία των θρησκειών

Το χρονικό του Σχίσματος

«Στα 1054 υπήρξε ένα σοβαρό επεισόδιο. Οι Νορμανδοί πίεζαν τους Έλληνες της Βυζαντινής Ιταλίας να συμμορφωθούν με τα Λατινικά έθιμα. Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μιχαήλ Κηρουλάριος απαίτησε ως αντίμετρο από τις Λατινικές εκκλησίες της Κωνσταντινουπόλεως να υιοθετήσουν τις Ελληνικές συνήθειες, και το 1052, όταν αυτές αρνήθηκαν, τις έκλεισε. Ίσως το μέτρο αυτό να ήταν σκληρό, αλλά σαν Πατριάρχης είχε κάθε δικαίωμα να ενεργήσει κατ' αυτόν τον τρόπο. Ο Μιχαήλ και οι υποστηρικτές του από όλες τις Λατινικές συνήθειες αποδοκίμαζαν ιδιαίτερα τη χρήση των 'αζύμων', του άζυμου

άρτου δηλαδή στην Ευχαριστία... Το 1053 όμως ο Κηρουλάριος έδειξε μια πιο διαλλακτική στάση και έγραψε στον Πάπα Λέοντα Θ΄ πως ήταν έτοιμος να αποκαταστήσει το όνομά του στα Δίπτυχα. Ανταποκρινόμενος σ' αυτή την προσφορά, και για να διευθετήσει το επίμαχο θέμα των Ελληνικών και Λατινικών συνηθειών, ο Λέοντας έστειλε το 1054 τρεις παπικούς λεγάτους στην Κωνσταντινούπολη, αρχηγός των οποίων ήταν ο Ουμβέρτος, επίσκοπος της Silva Candida. Η επιλογή του καρδινάλιου Ουμβέρτου ήταν ανεπιτυχής, επειδή και οι δυο τους, αυτός και ο Κηρουλάριος δηλαδή, ήταν άνθρωποι με άκαμπτο και αδιάλλακτο χαρακτήρα, και η συνάντησή τους δεν προοιωνίζε τίποτε το καλό για τους χριστιανούς. Οι λεγάτοι, όταν παρουσιάστηκαν

στον Κηρουλάριο, δεν του έκαναν καλή εντύπωση. Αφού του παρέδωσαν ένα γράμμα από τον Πάπα, απομακρύνθηκαν χωρίς τους συνηθισμένους χαιρετισμούς. Το ίδιο το γράμμα, αν και υπογραμμένο από τον Λέοντα, είχε στην ουσία συνταχθεί από τον Ουμβέρτο, και το ύφος του ήταν εμφανώς εχθρικό. Μετά απ' αυτό ο Πατριάρχης αρνήθηκε να έχει οποιαδήποτε περαιτέρω επαφή με τους λεγάτους. Τελικά ο Ουμβέρτος έχασε την υπομονή του και άφησε στην Αγία Τράπεζα της Αγίας Σοφίας μια Βούλα Αφορισμού κατά του Κηρουλάριου: Μεταξύ των άλλων κακότροπων κατηγοριών σ' αυτό το έγγραφο, ο Ουμβέρτος κατηγορούσε τους Έλληνες για παράλειψη του Filioque από το Σύμβολο! Ο Ουμβέρτος έσπευσε να εγκαταλείψει την Κωνσταντινούπολη χωρίς να

δώσει καμιά εξήγηση για την πράξη του, και επιστρέφοντας στην Ιταλία παρουσίασε το συμβάν ως μεγάλη νίκη της Ρωμαϊκής Έδρας. Ο Κηρουλάριος και η Σύνοδός του εκδικήθηκαν αναθεματίζοντας τον Ουμβέρτο (αλλά όχι και τη Ρωμαϊκή Εκκλησία). Η προσπάθεια για συμφιλίωση κατέληξε σε μια κατάσταση χειρότερη από πριν. [...] Η διαμάχη ήταν κάτι που αγνοούσαν εν πολλοίς οι απλοί χριστιανοί στην Ανατολή και στη Δύση. Το σχίσμα οριστικοποιήθηκε με τις Σταυροφορίες: αυτές έφεραν ένα νέο πνεύμα μίσους και πικρίας, και κατέβασαν ολόκληρη την υπόθεση στο επίπεδο του λαού».

Γουέαρ, Κ., Επίσκοπος Διοκλείας, Η Ορθόδοξη Εκκλησία, Ακρίτας, Αθήνα, 1998, σελ. 100-102 (διασκευασμένο).

Η Άλωση της Πόλης από τους Σταυροφόρους

Τιντορέτο, Άλωση της Κωνσταντινούπολης, 1204.

Επιλογή από τις 95 Θέσεις του Μαρτίνου Λούθηρου

**«Εν ονόματι του Κυρίου μας Ιη-
σού Χριστού, Αμήν.**

**5. Ο Πάπας δεν επιθυμεί ούτε είναι
ικανός να συγχωρήσει οποιεσδήποτε
τιμωρίες, εκτός από εκείνες που
έχει επιβάλλει η δική του εξουσία ή
εκείνη των εκκλησιαστικών κανό-
νων.**

**8. Οι εκκλησιαστικοί κανόνες της με-
τάνοιας επιβάλλονται μόνο στους
ζωντανούς και, σύμφωνα με τους
ίδιους τους κανόνες, τίποτε δεν
μπορεί να επιβληθεί στους αποθνή-
σκοντες.**

**21. Οι ιεροκήρυκες των συγχωρο-
χαρτιών σφάλλουν όταν λένε πως
ένας άνθρωπος έχει συγχωρηθεί
για κάθε ποινή και έχει σωθεί μέσω**

των παπικών συγχωροχαρτιών.

22. Μάλιστα, ο Πάπας δεν δίνει άφεση σε καμία ποινή στις ψυχές στο καθαρτήριο, σύμφωνα με το κανονικό δίκαιο, την οποία οι ψυχές έπρεπε να έχουν πληρώσει όσο ζούσαν.

24. Για τον λόγο αυτό, οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν εξαπατηθεί από αυτή τη γενικευμένη και εύκολα παρεχόμενη υπόσχεση για απελευθέρωση από την ποινή.

27. Κηρύσσουν μόνο ανθρώπινες διδασκαλίες όσοι λένε πως μόλις τα νομίσματα κουδουνίσουν στο χρηματοκιβώτιο, η ψυχή φεύγει από το καθαρτήριο.

28. Είναι βέβαιο πως μόλις τα νομίσματα κουδουνίσουν στο χρηματοκιβώτιο, ίσως αυξηθεί το κέρδος και η πλεονεξία, αλλά όταν παρεμβαίνει

η εκκλησία, το αποτέλεσμα βρίσκεται αποκλειστικά και μόνο στα χέρια του Θεού.

36. Κάθε πραγματικά μετανοημένος Χριστιανός έχει δικαίωμα στην πλήρη συγχώρηση της ποινής και της ενοχής, ακόμη και χωρίς να κατέχει συγχωροχάρτι.

43. Οι Χριστιανοί πρέπει να διδαχθούν ότι όποιος δίνει στους πτωχούς ή δανείζει στους έχοντες ανάγκη, κάνει καλύτερη πράξη από όποιον αγοράζει συγχωροχάρτια.

50. Οι Χριστιανοί πρέπει να διδαχθούν ότι αν ο Πάπας γνώριζε την εξαναγκαστική απόσπαση χρημάτων την οποία επιβάλλουν οι ιεροκήρυκες που πωλούν τα συγχωροχάρτια, μάλλον θα προτιμούσε να καεί η Βασιλική του Αγ. Πέτρου παρά να οικοδομηθεί πάνω στο

δέρμα, στη σάρκα και τα οστά του ποιμνίου του.

51. Οι Χριστιανοί πρέπει να διδαχθούν ότι ο Πάπας θα επιθυμούσε και θα έπρεπε να επιθυμεί να δώσει από τα δικά του χρήματα, ακόμα και αν έπρεπε να πωλήσει τη Βασιλική του Αγ. Πέτρου, σε πολλούς από τους οποίους κάποιοι γυρολόγοι αποσπούν χρήματα πωλώντας συγχωροχάρτια.

62. Ο πραγματικός θησαυρός της εκκλησίας είναι το ιερότατο ευαγγέλιο της δόξας και της χάρης του Θεού.

76. Αντιθέτως, λέμε ότι τα παπικά συγχωροχάρτια δεν μπορούν να αναιρέσουν ούτε την ελάχιστη από τις θανάσιμες αμαρτίες στον βαθμό που αφορά την ενοχή.

86. Επίσης, γιατί ο Πάπας, του οποίου ο πλούτος είναι σήμερα μεγαλύτερος από εκείνον του πλουσιότατου Κροίσου, δεν κατασκευάζει αυτήν τη Βασιλική του Αγ. Πέτρου με δικά του χρήματα και όχι με τα χρήματα των πτωχών πιστών;».

Μετάφραση: Θ. Γραμμένος (Περιοδικό: Αστήρ της Ανατολής, τεύχος Οκτωβρίου 2005).

Το αίτημα του διαλόγου και της ειρηνικής συνύπαρξης εκκλησιών και θρησκειών

Η Μικτή διεθνής επιτροπή για τον θεολογικό διάλογο μεταξύ της Καθολικής και της Ορθόδοξης Εκκλησίας

«Η ίδρυση το 1979 της Μικτής Διεθνούς Επιτροπής για το θεολογικό διάλογο αποτέλεσε σίγουρα ορόσημο στις οικουμενικές σχέσεις μεταξύ της Καθολικής και της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Μετά από πολλές συναντήσεις στα πλαίσια της αδελφότητας και προσεκτική προετοιμασία σε διάφορους τομείς, και οι δύο Εκκλησίες βρέθηκαν σε θέση να δεσμευτούν κάτω από μία συστηματική θεολογική θεώρηση, που στοχεύει στην αποκατάσταση της

πλήρους κοινωνίας μεταξύ τους. Για πρώτη φορά ύστερα από τη Σύνοδο της Φλωρεντίας, η αμοιβαία εμπιστοσύνη και το ενδιαφέρον επιτρέπουν μία τέτοια πρωτοβουλία. [...]

Ο Πάπας Ιωάννης – Παύλος ΙΙ και ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος εξέφρασαν τη γνώμη της πλειοψηφίας των περισσότερων Καθολικών και ορθόδοξων παρατηρητών δηλώνοντας στην Κοινή Διακήρυξη της 29ης Ιουνίου 1995 ότι: ‘Η προσφάτως ιδρυθείσα αδελφοσύνη μας στο όνομα του ενός Θεού μας έχει οδηγήσει σε μία ειλικρινή συζήτηση, ένα διάλογο που επιδιώκει την αλληλοκατανόηση και την ενότητα. [...]

...Η μικτή Επιτροπή είναι σε θέση να διακηρύξει ότι οι Εκκλησίες μας αναγνωρίζουν η μία την άλλη ως

Αδελφές Εκκλησίες, συνυπεύθυνες για την προστασία της Μίας του Θεού Εκκλησίας, με πίστη στο Θείο σχέδιο, και με έναν ιδιαίτερο τρόπο που δίνει έμφαση στην ενότητα. Ευχαριστούμε τον Κύριο της Εκκλησίας από τα βάθη της καρδιάς μας, επειδή αυτές οι επιβεβαιώσεις που έχουμε κάνει από κοινού, όχι μόνο επιταχύνουν την επίλυση των δυσκολιών που υπάρχουν, αλλά στο εξής επιτρέπουν σε Καθολικούς και Ορθόδοξους να δώσουν μια κοινή μαρτυρία πίστης'.

Mgr. Johan Bonny, Εισήγηση μέλους της επιτροπής για την προώθηση της ενότητας των Χριστιανών της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Ορθόδοξη Θεολογία και Οικουμενικός Διάλογος, συλλ. τόμος, Επιμ. Π. Βασιλειάδης, Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 2005, σσ. 183-184.

Στις 7 Δεκεμβρίου του 1965 ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας και ο Πάπας Παύλος ΣΤ' αίρουν τους αφορισμούς.

Στιγμιότυπο από την επίσκεψη του πάπα Φραγκίσκου στην Κωνσταντινούπολη 29-30 Νοεμβρίου 2014. Φωτογραφία του ASSOCIATED PRESS.

Η Ορθοδοξία στη Δύση

[...] Πάνω απ' όλα εμείς οι ορθόδοξοι ας προετοιμαστούμε για ν' ακούσουμε τους άλλους Χριστιανούς. Για να είμαστε αληθινοί μάρτυρες, χρειάζεται ν' αφουγκραζόμαστε όπως και να μιλάμε, να σωμαίνουμε όπως και να κηρύττουμε. Πολύ συχνά προσφέρουμε απαντήσεις στους άλλους πριν κάνουμε τον κόπο να βρούμε ποιες είναι οι ερωτήσεις. Ας ακούσουμε λοιπόν τα αδέρφια μας τους Χριστιανούς της Δύσης – ακόμη και τους μη – Χριστιανούς. Ας μπούμε μαζί τους στη δική τους ιδιαίτερη εμπειρία, στη δική τους αίσθηση για την κρίση που διανύουμε, με όλα της τα διλήμματα, τα άγχη και τους δισταγμούς της. Ακούγοντας θα επιτύχουμε καλύτερη κατανόηση της δικής μας

Ορθόδοξης κληρονομιάς.

Αυτό είναι το καθήκον μας, σαν Ορθόδοξης μειονότητας μέσα στο δυτικό κόσμο. Πώς όμως, μέσα από την οικουμενική μας κατάθεση, θα επιτύχουμε να είμαστε ανοικτοί χωρίς να παραιτούμαστε από την αλήθεια, να είμαστε σαφείς χωρίς αυταρέσκεια, να είμαστε σταθεροί χωρίς φανατισμό; Ας αγωνιστούμε να κάνουμε την Ορθόδοξη μαρτυρία μας περισσότερο κενωτική και γενναιόδωρη, σύμφωνα με το πνεύμα των μεγάλων αγίων του εικοστού αιώνα, όπως του Αγίου Νεκταρίου της Αίγινας, του Αγίου Τύχωνος της Μόσχας, των Αγιορειτών Αγίου Σιλουανού και πατρός Παϊσίου, του πατρός Αμφιλοχίου της Πάτμου και του πατρός Κλεόπα της Σιχάστριας. [...]

Γουέαρ, Κ., Επίσκοπος Διοκλείας, «Η μαρτυρία της ορθόδοξης Εκκλησίας στον εικοστό αιώνα», Μτφρ. Α. Αποστολίδης, Σύναξη, τεύχ. 75, σελ. 15.

Ο διάλογος ως άσκηση αγάπης

Ο Άγιος Νεκτάριος για την σχέση ορθοδόξων και ετεροδόξων

«Αι δογματικά διαφοραί ως αναγόμεναι προς μόνον το κεφάλαιον της πίστεως αφίενται ελεύθερον και απρόσβλητον το της αγάπης κεφάλαιον. Το δόγμα δεν καταπολεμεί την αγάπην. Η δε αγάπη χαρίζεται τω δόγματι, διότι πάντα στέγει, πάντα υπομένει. Η χριστιανική αγάπη εστίν αναλλοίωτος, δι' ο ουδ' η των ετεροδόξων χωλαίνουσα πίστις δύναται ν' αλλοιώση το προς αυτούς

της αγάπης συναίσθημα. Διά της αγάπης εστί λίαν πιθανόν να ελκύση προς εαυτόν (ενν. ο επίσκοπος) και την εξ εσφαλμένης περιωπής κρίνουσαν δογματικόν τι ζήτημα ετερόδοξον εκκλησίαν. Η αγάπη ουδέποτε χάριν δογματικής τινος διαφοράς πρέπει να θυσιάζεται. Παράδειγμα έστω ο Απόστολος των εθνών, όστις εξ αγάπης και προς αυτούς τους σταυρωτάς του Χριστού ηύχετο ανάθεμα είναι αυτών. Ο μη αγαπών τους ετεροδόξους επίσκοπος, ο μη και υπέρ αυτών εργαζόμενος, από ψευδούς κινείται ζήλου και εστερημένος εστί αγάπης. Διότι όπου η αγάπη, εκεί και η αλήθεια και το φως, ο δε ψευδής ζήλος και η πεπλανημένη δόξα εξελέγχονται υπό του φωτός και της αγάπης και αποκρούονται. Τα της πίστεως ζητήματα ουδ' όλως δέον εστί να

μειώσουσι το της αγάπης συναίσθημα. Οι διδάσκαλοι του μίσους εισί μαθηταί του πονηρού, διότι εκ της αυτής πηγής δεν εξέρχεται γλυκύ και πικρόν».

Άγιος Νεκτάριος (Κεφαλάς), Μητροπολίτης Πενταπόλεως, Μάθημα Ποιμαντικής, εκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη, 1974, σελ. 192.

Κοινή Δήλωση Πάπα Φραγκίσκου και Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου (Ιεροσόλυμα, 25-5-2014): 50 χρόνια μετά την άρση των αναθεμάτων

«2.- Η σημερινή αδελφική μας συνάντηση είναι ένα νέο αναγκαίο βήμα στην πορεία προς την ενότητα, προς την οποία μόνο το Άγιο Πνεύμα μπορεί να μας οδηγήσει: στην κοινωνία μέσα στη νόμιμη

διαφορετικότητα. [...] Στη διάρκεια αυτών των ετών ο Θεός, πηγή κάθε ειρήνης και αγάπης, μας δίδαξε να θεωρούμε ο ένας τον άλλο μέλη της ίδιας χριστιανικής οικογένειας, υπό έναν Κύριο και Σωτήρα, τον Ιησού Χριστό, και να αγαπιόμαστε αμοιβαία, έτσι ώστε να μπορούμε να ομολογούμε την πίστη μας στο ίδιο Ευαγγέλιο του Χριστού, όπως το παρέλαβαν οι Απόστολοι, το εξέφρασαν και το μετέδωσαν σ' εμάς οι Οικουμενικές Σύνοδοι και οι Πατέρες της Εκκλησίας.

Συνειδητοποιώντας πλήρως ότι δεν έχομε φθάσει τον σκοπό της πλήρους κοινωνίας, σήμερα επιβεβαιώνουμε τη δέσμευσή μας να συνεχίσουμε να πορευόμαστε μαζί προς την ενότητα για την οποία ο Κύριος Χριστός προσευχήθηκε

στον Πατέρα «να είναι όλοι ένα».

3.- Συνειδητοποιώντας ότι αυτή η ενότητα φανερώνεται με την αγάπη προς τον Θεό και την αγάπη προς τον πλησίον, ποθούμε την ημέρα κατά την οποία θα συμμετέχομε επιτέλους μαζί στο ευχαριστιακό συμπόσιο. Ως χριστιανοί, έχουμε καθήκον να προετοιμαστούμε για να λάβομε αυτό το δώρο της ευχαριστιακής κοινωνίας. [...] Επιτυγχάνοντας αυτό τον στόχο, θα φανερώσομε εμπρός στον κόσμο την αγάπη του Θεού, και έτσι θα αναγνωριστούμε ως αληθινοί μαθητές του Ιησού Χριστού».

Ενοριακές Καμπάνες, Εφημερίδα των καθολικών ενοριών Σύρου, αριθ. 819, 13 Ιουνίου 2014, σελ. 1.

Προσευχή του Χριστού για τους μαθητές Του

21 [...] ἵνα πάντες ἔν ὧσι, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κάγω ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἔν ὧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

Ιω 17, 21.

21 [...] ὥστε να εἶναι ὅλοι ἓνα, ὅπως εσύ, Πατέρα, εἶσαι ενωμένος μ' ἐμένα κι ἐγώ μ' ἐσένα. Να εἶναι κι αυτοὶ ενωμένοι μ' ἐμάς, κι ἔτσι ο κόσμος να πιστέψει ὅτι μ' ἐστειλες εσύ.

**Η Κοινωνία των Αγίων. Έργο της
Elise Ritter.**

3.5. ΕΚΚΟΣΜΙΚΕΥΣΗ

Το φαινόμενο της εκκοσμίκευσης στη σύγχρονη πραγματικότητα

Η εκκοσμίκευση ως φαινόμενο του μοντέρνου κόσμου

[...] Εφόσον υπάρχουν διάφορες θεωρήσεις της εκκοσμίκευσης, δεν μπορεί να υπάρχει ένας και μοναδικός ορισμός της. Οι ορισμοί συνδέονται με την ιδιαίτερη οπτική με την οποία κάθε ερευνητής προσεγγίζει το φαινόμενο της εκκοσμίκευσης. Γενικά όμως θα μπορούσε να λεχθεί ότι το βασικό στοιχείο που υπάρχει σε όλες τις θεωρήσεις είναι ότι η εκκοσμίκευση σήμανε τον περιορισμό της επιρροής που ασκούσε η θρησκεία στο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πεδίο. Ο περιορισμός

αυτός δεν σημαίνει άρνηση του θρησκευτικού πιστεύω, αλλά στην πραγματικότητα καταξίωσή του, αφού από υπόθεση που επιβαλλόταν με βάση τη θέληση των ηγεμόνων ή των κοινοτήτων, μετακινείται στη σφαίρα της ανθρώπινης ελευθερίας και επιλογής.

Πέτρου, Ι., Χριστιανισμός και Κοινωνία, Εκδόσεις Μπαρμπουνάκη, Θεσσαλονίκη, 2017, σελ. 161-162.

Η Εκκλησία και η εκκοσμίκευση

[...] Στις παραδοσιακές κοινωνίες, η δημόσια σφαίρα ήταν διογκωμένη και κάλυπτε ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου. Στη νεώτερη κοινωνία, αναπτύσσεται η ιδιωτική σφαίρα προς την οποία μετακινείται βαθμιαία και η θρησκεία. Αυτό σημαίνει ότι η θρησκεία γίνεται προσωπική

και ιδιωτική υπόθεση και παύει να λειτουργεί υποχρεωτικά και κρατικά... «Ιδιωτική υπόθεση» δεν σημαίνει «ατομική υπόθεση», αλλά ελεύθερη αποδοχή κάποιου πράγματος που δεν επιβάλλεται από το κράτος (ή την κοινότητα). Στο θρησκευτικό πεδίο, ο πολίτης είναι ελεύθερος να θρησκεύει ή να μην θρησκεύει, ή να επιλέγει τη θρησκεία που θέλει. Με αυτήν την έννοια, το ιδιωτικό δεν αντιπαρατίθεται στο συλλογικό, διότι οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες μπορούν να πραγματοποιούνται συλλογικά και κατ' επέκταση κοινωνικά. Όταν οι άνθρωποι συναθροίζονται για να λατρεύσουν τον Θεό τους λειτουργούν συλλογικά και η θρησκεία έχει πάντα μια κοινωνική διάσταση που μπορεί να εκφραστεί με ποικίλους τρόπους. Εξάλλου, στον ιδιωτικό χώρο ανήκει και η περίφημη

κοινωνία πολιτών που μπορεί να δραστηριοποιηθεί προς πάσα κατεύθυνση και με ορατά και επιτυχημένα αποτελέσματα.

Παπαγεωργίου, Ν., «Η Εκκλησία και η εκκοσμίκευση», Δημοσίευση: 12/6/2007. Από την επίσημη ιστοσελίδα του Οικουμενικού Πατριαρχείου (Ανακτήθηκε 14/5/2017).

Παλιά καθολική εκκλησία έχει μετατραπεί σε χώρο κατοικίας.

Εκκλησίες στην Ιταλία που έχουν μετατραπεί σε τράπεζες, γκαλερί, θέατρα, μέχρι και συνεργεία αυτοκινήτων. Από τη σελίδα Internetistas, Δημοσίευση: 29 /7/2013 (Ανακτήθηκαν 14/5/2017).

Η ποιμαντική στα χρόνια της εκκοσμίκευσης

[...] Η σύγχρονη φιλελεύθερη κοινωνία αποξενώνει τους ανθρώπους στον βαθμό που αποθαρρύνει τις μακροχρόνιες δεσμεύσεις, καθώς θεωρεί πως έτσι προστατεύονται καλύτερα τα δικαιώματά τους. Όλοι νοιώθουν πιο ελεύθεροι και πιο ευέλικτοι και η κοινωνία ανάγεται σε ένα αχανές super-market της επιθυμίας, στο οποίο ο καθένας ενθαρρύνεται να εισέλθει μόνος και να περιπλανηθεί αποκομίζοντας ό,τι θεωρεί πως ο κόσμος του οφείλει.

Οι ενορίες δεν μοιάζουν να συνιστούν τις ευχαριστιακές συνάξεις που αποσκοπούν στη λατρεία του αληθινού Θεού, ούτε καλλιεργούν στην πράξη την αγάπη και το ενδιαφέρον για τον πάσχοντα αδελφό.

Θυμίζουν περισσότερο κέντρα εξυπηρετήσεως θρησκευτικών αναγκών, στα οποία ούτε ο ιερέας ούτε ο πιστός εκπλήσσονται πλέον από το γεγονός πως δεν ξέρουν τίποτε ο ένας για τον άλλο και δεν επιθυμούν και να κάνουν κάτι για αυτό. Αυτό που προέχει είναι να εξυπηρετηθεί η τρέχουσα ανάγκη, να βαπτισθεί το παιδί, να εκδοθούν τα σχετικά χαρτιά για τον γάμο και να κανονιστούν τα σχετικά με την τελετή, να γίνει το μνημόσυνο του αγαπημένου νεκρού, να κανονισθεί ο αγιασμός, το ευχέλαιο, να γίνει η δωρεά και να αναγραφεί κάπου στον ναό το όνομα του δωρητή. Το τι νοηματοδοτεί όλες αυτές τις πρακτικές, τι τις συνέχει, πώς ενσωματώνονται μέσα στον γενικό εκκλησιαστικό βίο, αλλά και στην προσωπική πορεία του κάθε χρι-

στιανού, είναι ένα ερώτημα που δεν τίθεται σχεδόν ποτέ. [...]

Γκανάς, π. Ευ., «Η ποιμαντική στα χρόνια της Εκκοσμίκευσης», Θεολογία 2, 2010, σελ. 53-79.

Ορθόδοξη παράδοση και εκκοσμίκευση

Η ζωή των χριστιανών στον κόσμο

«Οι Χριστιανοί δεν ξεχωρίζουν από τους άλλους ανθρώπους στην γλώσσα ομιλίας, ούτε στις συνήθειες. Ούτε κατοικούν σε δικές τους ξεχωριστές πόλεις, ούτε χρησιμοποιούν κάποια γλωσσική διάλεκτο διαφορετική, ούτε ζουν με «περίεργο» τρόπο! Δεν έχουν επινοήσει κάποιο «παράξενο» τρόπο ζωής στηριγμένοι στην ανθρώπινη περιέργεια,

ούτε και προΐστανται όπως μερικοί μιας ανθρώπινης διδασκαλίας. Κατοικούν σε ελληνικές ή βαρβαρικές πόλεις, όπως συνέπεσε ο καθένας, και διαβιούν με τις τοπικές συνήθειες και τον τρόπο ενδυμασίας και τροφής του κάθε τόπου ενώ συγχρόνως γίνεται φανερή η θαυμαστή και αξιοπρόσεκτη συμπεριφορά τους.

Ζουν στην δική τους ο καθένας πατρίδα αλλά ως πάροικοι. Μετέχουν σε όλα τα κοινά ως πολίτες και υπομένουν τα πάντα, όμως σαν να ήσαν ξένοι. Η ξενιτειά είναι πατρίδα τους και η πατρίδα τους ξενιτειά. Παντρεύονται όπως όλοι και γεννούν παιδιά αλλά δεν τα σκοτώνουν. Γήινοι άνθρωποι είναι αλλά δεν ζουν με ζωώδη τρόπο. Διαβιούν στη γη αλλά έχουν το πο-

λίτευμα στον ουρανό. Υπακούουν στους κρατικούς νόμους αλλά με τον τρόπο ζωής τους ξεπερνούν τους νόμους. Αγαπούν τους πάντες έστω κι αν διώκονται από όλους. Αγνοούνται και κατακρίνονται από πολλούς, φονεύονται αλλά «ζωοποιούνται». Γίνονται φτωχοί από πεποίθηση και «πλουτίζουν» τους άλλους. Στερούνται σχεδόν των πάντων αλλά δίνουν σε όλους. Περιφρονούνται από τους ανθρώπους αλλά γίνεται δόξα γι' αυτούς η περιφρόνηση. Συκοφαντούνται αλλά δικαιώνονται. Χλευάζονται και αυτοί ευλογούν. Υβρίζονται και τιμούν. Ενώ κάνουν το καλό, τιμωρούνται ως κακοί· όταν όμως τιμωρούνται χαίρουν γιατί έτσι αποκτούν την «έν Χριστῶ» ζωή. Οι Ιουδαίοι τούς πολεμούν ως αλλόφυλους και οι ειδωλολάτρες τους διώκουν, και αυτοί

που τους μισούν δεν μπορούν να προσδιορίσουν την αιτία της έχθρας τους.

Να το πω απλά: Ό,τι είναι για το σώμα η ψυχή, είναι και για τον κόσμο οι Χριστιανοί. Όπως είναι διάχυτη σ' όλο το σώμα η ψυχή, με τον ίδιο τρόπο είναι και οι Χριστιανοί στον κόσμο. Κατοικεί στο σώμα η ψυχή αλλά δεν είναι στοιχείο του σώματος· και οι Χριστιανοί κατοικούν στον κόσμο αλλά δεν είναι του κόσμου».

Προς Διόγνητον επιστολή, PG02
(Απόδοση στα νέα ελληνικά).

Από την Αγία Γραφή: Οι χριστιανοί στον κόσμο

«Μην προσαρμόζεστε στη νοοτροπία αυτού του κόσμου, αλλά να μεταμορφώνεστε συνεχώς προς το

καλό, αποκτώντας το νέο φρόνημα του πιστού. Έτσι θα μπορείτε να διακρίνετε ποιο είναι το θέλημα του Θεού, το καλό και αρεστό στον Θεό και τέλειο».

Ρωμ 12, 2.

«Να τα εξετάζετε όλα και να κρατάτε ό,τι είναι χρήσιμο».

Α΄Θεσ 5, 21.

Οι συνέπειες της εκκοσμίκευσης σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο

Συνέπειες της εκκοσμίκευσης στην κοινωνία

«Η επιλογή της προγραμματικής εκκοσμίκευσης καθιστά τις κοινωνίες πνευματικά και ηθικά φτωχότερες.

Τις απομακρύνει από το θρησκευτικό εκείνο βάθος από το οποίο θα μπορούσαν να αντλήσουν πολύτιμα υπαρξιακά και ηθικά αποθέματα. Ο χώρος της χριστιανικής πίστης αποτελεί ανεξάντλητη πηγή αξιών, συμβόλων, εικόνων, και οραμάτων, που εμπλουτίζουν τόσο την ανθρωπινή ζωή όσο και τη δημόσια συζήτηση. Για παράδειγμα, όταν συζητάμε για τα έμβρυα, την ευγονική, και τη χρήση ανθρώπινου γενετικού υλικού, για το εάν θα ενθαρρύνουμε ή όχι τις μεταμοσχεύσεις και υπό ποιους όρους, ή για το εάν θα επιτρέψουμε την ευθανασία, όταν αναρωτιόμαστε για το πώς θα μεταχειριστούμε τους φυλακισμένους, τους πρόσφυγες, τους μετανάστες, τους άνεργους, ή τους άπορους, όταν καλούμαστε να επιλέξουμε ανάμεσα στην ειρήνη και τον πόλεμο, ή ανά-

μεσα στον φασισμό και τη δημοκρατία, θα ήταν ασύνετο να θέσουμε τη χριστιανική πίστη εκτός της δημόσιας συζήτησης, και τούτο όχι μόνο διότι πολλοί πολίτες διαμορφώνουν τις απόψεις και τη στάση τους ως προς τα παραπάνω με βάση, ή σε διάλογο με τη χριστιανική πίστη, αλλά και διότι ο ίδιος ο πολιτισμός της Ευρώπης βασίζεται εν πολλοίς στους πυλώνες της χριστιανικής και της ουμανιστικής παράδοσης (εκ των οποίων η δεύτερη απορρέει εν μέρει από την πρώτη). Ο Χάμπερμας έχει δίκιο όταν, έχοντας κατά νουν κυρίως τον χριστιανισμό, επισημαίνει ότι [...] είναι προς το συμφέρον και του ίδιου του συνταγματικού κράτους να προστατεύει τις πολιτισμικές πηγές που τροφοδοτούν την κανονιστική συνείδηση και την αλληλεγγύη των πολιτών. Ο

αποκλεισμός της χριστιανικής θρησκείας από τον δημόσιο χώρο θα σήμαινε όχι μόνο μια ακρωτηριασμένη δημοκρατία, αλλά και μια Ευρώπη αποκομμένη από πηγές που αρδεύουν τον πολιτισμό της».

Μπαθρέλλος, π. Δ., Οι χριστιανοί στους χρόνους της μετα-εκκοσμικευσης, Εν πλω, Αθήνα, 2016, σελ. 70-71.

Το μπουρκίνι ως κοινωνικό πρόβλημα και ως έκφραση θρησκευτικής ελευθερίας.

«Ναι» στο μπουρκίνι έδωσε η γαλλική Δικαιοσύνη

Το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της Γαλλίας, διέταξε την αναστολή της απαγόρευσης του μπουρκίνι στην πόλη Βιλνέβ-Λουμπέ, μία από τις περισσότερες από 20 γαλλικές πόλεις που είχαν απαγορεύσει το ολόσωμο μαγιό που φορούν χιλιάδες μουσουλμάνες γυναίκες. Στην

απόφασή του, το Συμβούλιο του Κράτους χαρακτηρίζει την απαγόρευση του μπουρκίνι σοβαρό και παράνομο περιορισμό των θεμελιωδών ατομικών ελευθεριών.

«Ναι» στο μπουρκίνι έδωσε η γαλλική Δικαιοσύνη, Δημοσιεύθηκε 26/8/2016, skai (Ανακτήθηκε 14/5/2017).

Κριτική στάση απέναντι στην εκκοσμίκευση

Απόφαση Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Λουξεμβούργο, 31 Μαΐου 2016

Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα στην υπόθεση C-157/15:

(Samira Achbita και Centrum voor gelijkheid van kansen en

voor racismebestrijding κατά G4S Secure Solutions NV)

Κατά την εκτίμηση της γενικής εισαγγελέα Kokott, μπορεί να γίνει δεκτή η απαγόρευση της μαντίλας εντός επιχείρησης. Εάν η απαγόρευση στηρίζεται σε γενικό κανόνα επιχείρησης ο οποίος δεν επιτρέπει εμφανή πολιτικά, φιλοσοφικά και θρησκευτικά σύμβολα στον χώρο εργασίας, μπορεί να δικαιολογείται, προκειμένου να εφαρμοσθεί η θεμιτή πολιτική θρησκευτικής ουδετερότητας και ουδετερότητας ως προς τις πεποιθήσεις την οποία επιδιώκει ο εργοδότης.

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ανακοινωθέν Τύπου αριθ. 54/16, Λουξεμβούργο, 31/5/2016 (Ανακτήθηκε 14/5/2017).

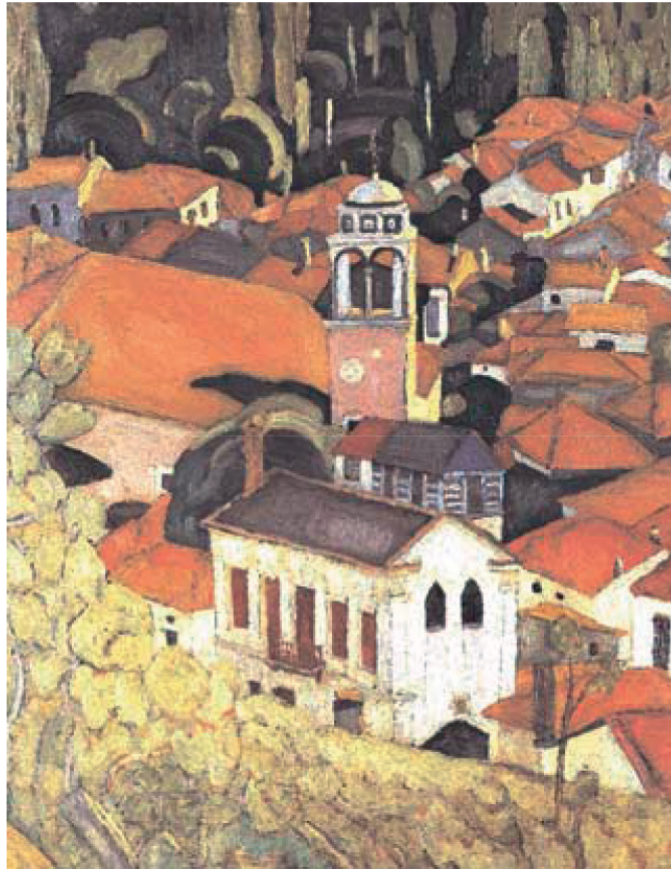
Κριτική στάση απέναντι στην εκκοσμίκευση

Σχέσεις κράτους – εκκλησίας

«Η ίδια η συμπεριφορά της διοίκησης της Εκκλησίας, η νοοτροπία της και οι απαιτήσεις της θέτουν επιτακτικά το ζήτημα αλλαγής των σχέσεων αυτών (σημ. σχέσεων Κράτους – Εκκλησίας). Εμφανίζεται να εκπροσωπεί κοινωνικές ιδέες και νοοτροπίες που είναι ξεπερασμένες στην εποχή μας. Το σημαντικό είναι ότι οι αντιλήψεις που εκπροσωπεί τις περισσότερες φορές είναι συντηρητικές κοινωνικές ή ηθικιστικές αντιλήψεις, οι οποίες στην πραγματικότητα δεν έχουν καμιά σχέση με την ίδια τη διδασκαλία του Χριστιανισμού. Έχοντας όμως ως τακτική να μη διαλέγεται με κανένα, αναπαράγει εσωτερικά τις αντιλή-

ψεις της, μάλιστα με την απειλή της τιμωρίας εκείνων που θα ήθελαν να διαφοροποιηθούν. Γι' αυτό λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας στις κοινωνικές εξελίξεις. Ο λόγος αυτός είναι από τους πιο σοβαρούς για να προχωρήσει ο χωρισμός του κράτους από την εκκλησία. Ο χωρισμός θα βοηθήσει και την ίδια. Θα αναγκαστεί εκ των πραγμάτων να διαλεχθεί ρεαλιστικά με τη σύγχρονη εποχή και να απαλλαγεί από το βυζαντινό και εθνικό σύνδρομο, που σε ορισμένες περιπτώσεις την οδηγεί σε εθνικιστική ρητορεία ή σε απομάκρυνση από τον πνευματικό σκοπό της.

Πέτρου, Ι., «Άνθρωπος, Κράτος, Εκκλησία: Προβληματισμοί για την αναγκαιότητα νέας ρύθμισης των σχέσεων Κράτους-Εκκλησίας», Καθ' οδόν 15, Μάιος 1999, σελ. 22-23.

Σπύρος Παπαλουκάς, «Καμπαναριό και κόκκινες στέγες», 1925.

Σπύρος Βασιλείου, Ακρόπολη.

Περιεχόμενα

Κοινωνία

Πολίτης	6
Στερεότυπα	53
Πολυπολιτισμικότητα	76
Διάλογος	114
Εκκοσμίκευση	138

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.